

7 / 269

■ Iulie 2025
■ Anul XXIII

Cafeneaua literară

PREMILE CAFENEAUA LITERARĂ PENTRU CREAȚIE. Ediția a XI-a, 2025

NICOLAE GEORGESCU,
Premiul *Cafeneaua literară* pentru
exegeza operei lui Mihai Eminescu.

MIRCEA ARMAN, Premiul
Cafeneaua literară pentru opera
filozofică.

MARIUS CHELARU, Premiul
Cafeneaua literară pentru calitatea
de excepție a revistei *Poezia*.

OVIDIU DUNĂREANU,
Premiul *Cafeneaua literară* pentru
monografia *Drumul spre poveste,
spre împlinire. Ovidiu Dunăreanu
75*, Editura EX PONTO Constanța,
2025.

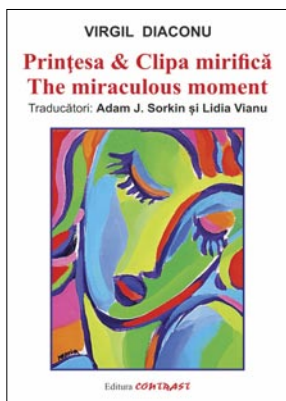

PAULINA POPA, Premiul
pentru poezie.

supliment

ARTE POETICE

Virgil DIACONU - ARTA POEZIEI MODERNE ÎN VIZIUNEA LUI LUCIAN BLAGA

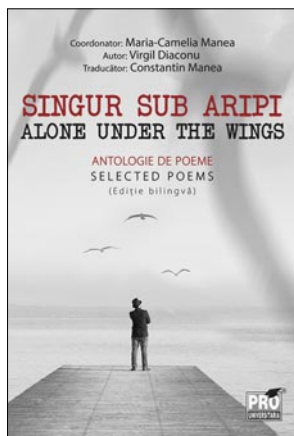

În volumul **PRINȚESA & CLIPA MIRIFICĂ – THE MIRACULOUS MOMENT**, tradus în limba engleză de către Adam J. Sorkin și Lidia Vianu (Editura Contrast, 2024), Virgil DIACONU adună cele mai reușite poeme de dragoste, dar și poeme cu tentă socială și protestatară, distribuite în primele două secțiuni ale cărții. În cea de a treia secțiune se află parabola *Dragoste și frumusețe*, un *Jurnal de nostalgie și răzvrătiri*, precum și *Tratat despre poezie sau Îndreptări pentru poetul tânăr*.

Virgil DIACONU a editat 26 de cărți, dintre care 15 de poezie în limba română, două cărți de poeme bilingve, română și engleză, o carte de poeme în limba germană, volume de filosofie și de estetică a poeziei, trei volume de anchete – *Poezia postmodernă. Anchetă*, 2015, *Poezia canonică românească. Anchetă*, 2020, *Poezia lui Eminescu în viziunea scriitorilor de azi*, 2024 –, două volume de exegeze biblice – *Biblia literară*, 2020, și *Biblia literară și dogmatică*, 2021.

Virgil DIACONU a obținut șase premii pentru cărțile de poezie și volumul de exegeze biblice, *Biblia literară*, acordate de către U.S.R. Poezia lui a fost foarte bine primită de către critica literară, despre ea scriindu-se peste o sută de cronici literare.

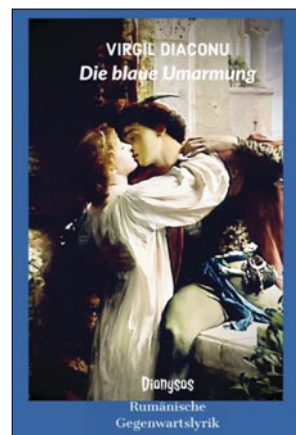
Antologia de poeme **Virgil Diaconu, SINGUR SUB ARIPI, ALONE UNDER THE WINGS**, ediție bilingvă, a apărut la Editura Pro Universitaria, București, 2023, într-o condiție grafică deosebită. Coordonator Maria-Camelia Manea, traducător Constantin Manea.

Volumul **ANCORE ÎN PREZENT. SIMPTOME** (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2025), semnat de către criticul **Ion Simuț**, apărut relativ recent, cuprinde mai multe analize care au ca obiect probleme politice, sociale, morale și literare. „Am identificat fenomene cu o amplă rezonanță morală într-o actualitate

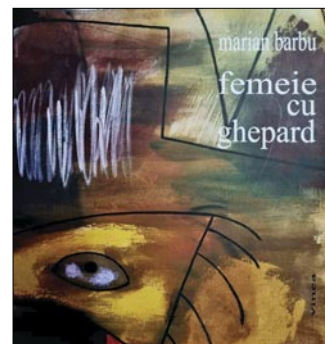
mereu în schimbare: băsismul, securismul. Am glosat fugitiv despre evenimente cu un ecou răvășitor, cum este războiul din Ucraina. Nu mi-a fost și nu-mi este indiferent ce se întâmplă cu Basarabia de ieri, Republica Moldova de azi. Am reflectat la modificări de conștiință în modul de a ne înțelege apartenența, scriind despre patriotismul paradoxal sau, altă dată, despre patriotismul imposibil. Am meditat la felul în care ne situăm în democrație în procesul alegerilor”, declară autorul în *Argumentul* cărții. Aspecte interesante ale vieții și opereii unor scriitori precum Tudor Arghezi, Vintilă Horia, Monica Lovinescu, Nicolae Breban, Nicolae Manolescu sau Ion Pop, fac și ele substanța acestui volum viu, problematic și plin de nerv. Remarcă eleganța criticului, care în finalul *Argumentului* său mulțumește publicațiilor în care articolele și eseurile din volum au apărut inițial – ziarului *Crișana* (Oradea), revistei *Cafeneaua literară* (Pitești) și revistei *Vatra* (Târgu Mureș). (Virgil DIACONU)

Volumul de poezie **Die blaue Umarmung / Îmbrățișarea albastră**, semnat de **Virgil Diaconu**, tradus în limba germană de către poetul Christian W. Schenk (128 de pagini), a apărut de curând la „Independently Published”, colecția „Dionysos”, și se găsește deja în vânzare în Germania și pe Amazon. Iată prezentarea făcută de către Christian W. Schenk: „Pentru Virgil Diaconu, versurile sunt porunca supremă, iar cuvântul, cu multe sale valențe, este dulcele chin în nesfârșita căutare de imagini și adevăruri noi. Poeziile sale sunt ca o vibrație a existenței noastre istorice, completând diversitatea eternă a umanismului cu noi atribute și adevăruri. Poeziile sunt bine echilibrate, cu accente metafizice pentru a surprinde mai bine destinul ființei. Esența ființei umane împletită cu iubirea și natura joacă un rol central: principiile lor domină nu doar condițiile pământești și cosmice, ci și arta și istoria existenței naturii umane. Noul profil estetic independent pe care Virgil Diaconu îl reprezintă în literatura română se reflectă în acest volum într-un mod deosebit”.

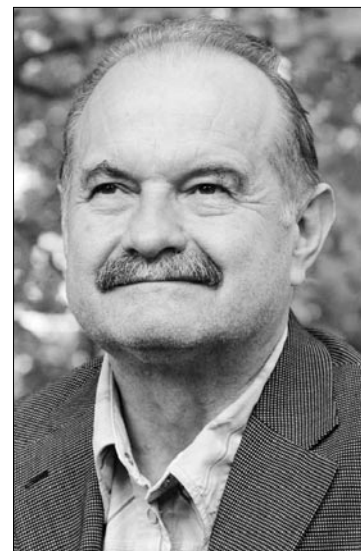
Un poet care merită toată atenția

Volumul *Femeie cu ghepard*, editura „vinea, bucurești, 2023” (respectăm grafia editorului), reprezintă debutul editorial al lui Marian Barbu. Poezia lui se dezvoltă în teritoriul larg al propriului eu și chiar devine o manifestare a acestuia, pentru că autorul îi surprinde toate întruchipările și stările, mai cu seamă pe cele negative – singurătatea, înstrăinarea, nesiguranța, lipsa comunicării, eșecul erotic, zădărnicia, sentimentul timpului care trece și nu poate fi oprit sau al timpului cronofag –, într-un discurs sobru și fluid. Pentru autor, lumea are un gust amar și de aceea atitudinea poeziei lui este sceptică, descensională și uneori întunecată până la depresie. Visurile de împlinire și micile bucurii ale ființei sunt de regulă ejectate din peisaj. Nici un orgoliu nu bânuie aceste versuri, ironia și autoironia le sunt nu de puține ori călăuze. Vascularizată de sângele negru al melancoliei, această poezie pare să facă parte din familia lui Trakl și a lui Bacovia. Cadavrul speranței îți taie aproape întotdeauna calea. Fereastra prin care ar putea să năvălească lumina și aerul proaspăt al dimineții este ferecată, semn că „gândurile cele mai triste nasc cele mai frumoase poezii”. Poezia lui Marian Barbu merită toată atenția cititorilor și a criticii literare. (Virgil DIACONU)

ION SIMUȚ

Revista presei literare, în regim estival

*Dragă cititorule,
Multe prostii vei fi citit la viața dumitale, citește,
rogu-te, și pe acestea!*

Dacă a venit vara, ne retragem pe undeva în vacanță: eu, la țară, cu un teanc de reviste noi, bune pentru pauzele de lucru: „România literară”, „Observator cultural”, „Apostrof”, „Contemporanul. Ideea europeană”, „Ramuri”, „Argeș” și cam atât deocamdată. Notez sursele ca să se vadă pe unde navighez zilele astea.

Ce pot să spun e că mai nimeni nu citește din noianul publicistic decât revista sau revistele la care scrie, iar din revistă numai articolul său. Nimeni nu relaționează cu nimeni la cronică literară, deși Al. Cistelean recomanda pe vremuri contrariul. Cronicarii literari ar fi bine să se citească între ei, ba chiar să se și citeze, când scriu despre aceleași cărți. Numai că există foarte rare preferințe comune. Nu prea se mai face eveniment din apariția unei cărți. Revista „Contemporanul. Ideea europeană” a mai încercat câte ceva în această primăvară. Și „Observator cultural” a făcut o dezbatere despre romanul lui Bogdan-Alexandru Stănescu *Soarele negru*, premiat de USR, dar necomentat la cronică literară în „România literară” (până la nr. 24-25 din 6 iunie 2025). Răzvan Voncu are alte priorități. E setat și el, ca mai toți cronicarii noștri literari, pe convingerea că poezia primează, proza contează mai puțin. Mare parte din critica noastră de receptare e defazată, atât prin raport cu literatura care se scrie și se difuzează în librării, cât și în raport cu publicul.

Deci am luat presa literară a lunilor mai și iunie și m-am retras la umbră. Ce-mi place, ce nu-mi place? (Asta ar putea fi chiar o întrebare pentru o anchetă: Ce-mi place, ce nu-mi place în viața noastră literară?). Iau mai întâi „România literară”, nr. 24-25 din 6 iunie 2025. Tare mă tem că mă voi împotmoli aici! Suntem anunțați că următorul număr va apărea peste două săptămâni: deh, căldură mare!

Jocul de glezne al unui cripto-bășist

Tema numărului și editorialul politic ni le dă Mircea Mihăieș, marele analist și strateg al vieții noastre literare, politice și academice. Gândul lui lovace, perspicace și tenace e că partidele politice fac joc de glezne în fața președintelui, în așteptarea coagulării unui program de guvernare și a unui guvern. Rezolvarea trebuie să vină în săptămâna 9-14 mai. Azi, 9 mai, nu știm ce va fi, deși bănuim. Analistul nostru, foarte sever, consideră că sunt poziționați față în față un președinte deștept și o șleahță de politicieni proști, umili și prefăcuți. Răul se amplifică de 35 de ani, cum cred împreună Mircea Mihăieș, toți analiștii politici și, bineînțeles, AUR. Nu trebuie făcut niciun compromis, guvernul trebuie să ia măsuri radicale. Atitudinea, limbajul, retorica, radicalismul au o tonalitate cunoscută, chiar dacă soluțiile întrevăzute nu sunt identice cu

ale opoziției. Ne-am săturat de tot ce a fost până acum, nimic nu a fost bine. În Nicușor Dan și Ilie Bolojan stă speranța. Avertismentul analistului nostru e cât se poate de sever:

„Dacă vor încerca să umble cu cioara vopsită, oricât de bune le-ar fi intențiile, vor îngroșa, inexorabil, lungă și odioasă listă a iliescilor, năstașilor, stolojenilor, vâcâroilor, ponților, antoneștilor, dragnilor, dâncilelor, ciucilor, ciolacilor și iohanniștilor care ne-au azvârlit la periferia istoriei. Și, deodată cu noi, pe ei înșiși”.

Strașnic diagnostic, sumbră perspectivă! Toată istoria noastră postdecembristă e un mare eșec! Cunoaștem vehemența. Tonul și supărarea ar putea fi luate de cele două personaje politice celebre, retrase acum în plan secund. Totuși, totuși, dacă analizăm succesiunea de personaje odioase, vedem că din lungă listă a clarvăzătorului nostru lipsește o epocă, probabil o rază de lumină: Băsescu. Lipsește fauna lui politică, lipsesc bășiștii, printre care cu onoare se numără și marele nostru analist.

Mircea Mihăieș e și inițiatorul anchetei „României literare” din acest număr (așa zice Gabriel Chifu în editorial, deși ancheta e asumată de Cristian Pătrășconiu), cu întrebarea: „Cum se raportează literatura română contemporană la politicul actual? Cât de angajată poate fi o operă literară astăzi?” E limpede: întrebarea vizează literatura, nu condiția de cetățean a scriitorului. Răspunsurile vorbesc când de literatură, când de scriitor. Avem și mici deliruri, când despre literatura angajată, când despre scriitorul angajat. E elogiul marele nostru luptător pentru dreptate și adevăr, militant pentru o lume mai bună, opozantul lui Putin, Eugen Simion și George Simion (ghiciți cine!).

Nu e nevoie să citim chiar toate răspunsurile ca să vedem numitorul lor comun. Moșul Vasile Dan, nelipsit de la asemenea festinuri și anchete, ne învață cum era pe vremuri. Literatura nu trebuie să facă niciun pact politic, miza ei a strict estetică. Gabriel Chifu răsufle ușurat că nu mai trebuie să fie subversiv, cum a fost înainte de 1990, nu mai trebuie să se teamă de Securitate, scrie în deplină libertate, „misiunea literaturii este să creeze emoție, să ne îngâdundeze îmbogățitor, să ne dea sentimentul frumuseții imperisabile prin îmbinarea cu măiestrie a cuvintelor”. Fain spus, încurajator! Nu a fost tot așa și înainte?

Mircea Mihăieș participă și el la jocul de societate pe care l-a propus. Un joc de glezne bășist mai încearcă încă o dată marele (ne)cunoscător al literaturii noastre postbelice și, în special, al celei postdecembriste, în răspunsul său la anchetă. Din ce s-a scris înainte de 1990 nu mai rămâne nimic. Tot ce a

Simptome

fost atins de politic e iremediabil viciat. Iată reflecțiile expertului nostru:

„Mulți scriitori din perioada comunistă au fost nenorociți de practicarea a ceea ce s-a numit romanul politic – numele de cod a ceva mai puțin nobil, și anume «romanul partinic». N-a prea scăpat nimeni de asta, de la Preda la Eugen Barbu și de la D. R. Popescu la Buzura, ca să nu mai vorbim de diverși lăncrânjeni, angheli, pardăi și sârari. Asta explică de ce nu mai sunt citiți azi deloc: politicul a însemnat, în fiecare caz, un act de prostituare morală și profesională”.

Cam așa se gândea despre literatura română postbelică în anii 1990: toată perioada comunistă a fost o „Siberie a spiritului” (nu mai contează paternitatea ideii, ea a indus o mentalitate dogmatică, lipsită de nuanțe). Mircea Mihăieș a fost, în perioada băsistă, adjunctul lui Patapievic, care era președintele Institutului Cultural Român. În această calitate, avea datoria să prezinte prin conferințe (sau altfel) literatura română în străinătate. După știința mea, nu a făcut-o niciodată. E evident de ce: dacă nu aveam, înainte de 1990, nicio o valoare viabilă, ce să prezinte? Atunci care era rostul lui acolo? Ca mulți alții, Mircea Mihăieș a fost un profitor administrativ și financiar al băsismului. Funcția conta, nu misiunea! (Buzura îl încurca și pe Băsescu, când l-a schimbat cu Patapievic la șefia ICR; Buzura îl încurcă și pe Mihăieș în însășările lui semidocte despre raportul dintre politică și literatură.)

Dar Marele Nostru Critic, candidat la Academie, nu găsește nimic relevant nici în literatura română postdecembristă, vinovată de mimetism și de „experimentalism steril de sorginte post-postmodernistă”. Romanul istoric a decăzut lamentabil. Nu am avea decât două-trei cărți relevante „despre cele mai importante evenimente ale epocii noastre”. Care sunt acelea nu ni se spune. Avem, în schimb, „o bogată memorialistică și eseistică, precum și numeroase studii cu tentă istorică”. Iarși lipsesc exemplele bune. Se vede de la o poștă că nu a citit și nu citește literatura română contemporană. Vede numai defectele și prostiile semnalate de alții, ca generalități.

Încheie în cel mai pur stil ideologic ceaușist, de recomandare a implicării și angajării. Literatura noastră actuală e... evazionistă (iertăți-mi cuvântul adăugat de la mine, M. M. nu-l folosește, dar la evazionism se referă). Cogitația merită reținută, ca tot ce spune paznicul nostru de far călăuzitor:

„asta nu face decât să pună în lumină inapetența (i-aș spune chiar frica) autorului de ficțiuni și a poetului român de a privi realitatea în față și de-a încerca s-o schimbe. Și în proză, și în poezie, ne dăm, servil, după vremi, în locul asumării riscului de a influența mersul istoriei. Asta fac marii scriitori. Micii scriitori nu știu ce fac”.

Răspunsul lui M. M. are un titlu: „Noul revizionism”, dar cred că mai potrivit ar fi: „Noul evazionism”. Exact la fel condamna Marin Preda în anii 1970 literatura evazionistă, denunțată în spiritul documentelor de partid, care cereau angajarea scriitorului și a literaturii. Presimte M.M. ceva? Tezele din iulie 2025?

Lamentabil mod de a gândi! Pe de o parte, condamna orice literatură contaminată de politic, pe de altă parte cere angajarea scriitorului pentru a schimba realitatea. Poate fi la mijloc o disociere între misiunea literaturii ca artă și misiunea scriitorului ca intelectual, dar ea (disocierea) trebuia explicitată ca atare. Așa cum sunt scrise aceste gânduri, din vârful condeiului și din vârful buzelor, ele sunt mărturia unei

confuzii și superficialități de gândire. Nu vă sună cunoscut manifestul de extremă stângă?: a venit vremea ca literatura nu doar să reflecte lumea, ci să o schimbe din temelii. Manifest pentru o literatură revoluționară – interesant, foarte interesant! Ce simptom mai clar vreți pentru o anomalie de comportament? Nu o dată am spus că avem destui intelectuali care se recomandă de dreapta, dar au reflexe de stânga.

Eternitatea revistelor literare. Post-literatura

Poate că mi-s (și ni-s) de ajuns aceste gogomării într-o repriză de presă literară pusă sub reflector. Așa-mi trebuie dacă nu mă ocup de lucruri serioase și-i citesc pe toți grafomanii! „Pentru ei, e vital să se afle la putere. În opoziție ar fi total eclipsați” (citez din editorialul politic al lui M. M., care se referă la politicienii mediocri). Să ni-i imaginăm pe Gabriel Chifu, Mircea Mihăieș, Răzvan Voncu, Cristian Pătrășconiu, fără funcțiile actuale, liber-profesioniști, nu jurnaliști angajați și subvenționați pe viață! Cine i-ar lua în seamă, cine i-ar menține în prim-plan? Niciodată nu a avut „România literară” în redacție sau printre colaboratorii permanenți atâția slab cunosători ai literaturii române! Unul dintre ei propunea în „Orizont”, redactor la trei reviste din sud ale UR, ca temă a unei anchete printre scriitorii întrebarea dacă fuga e sănătoasă. Strict autentic! Evident că înainte de 1990 o asemenea întrebare ar fi sunat ca o disidență.

Iarși observ o tendință simptomatică: revistele noastre literare, așa cum sunt făcute acum, ar fi fost extraordinare înainte de 1990. Pentru că revistele subvenționate (e foarte bine că sunt subvenționate, nu se poate altfel) au mulți redactori cu vechime, ei gândesc programul prin referință la epoca tineretii lor, nu la epoca actuală. Fac, scriu acum ceea ce nu puteau face sau scrie atunci.

Mai spun o dată ce am spus cu mai multă vreme în urmă: revistele trebuie gândite în primul rând în raport cu un public real. Și nu toate revistele ar trebui să aibă ca țintă același tip de public (scriitorii). Unele nu au, de fapt, ca țintă niciun fel de public concretizat, definit, identificat, în funcție de care să instrumenteze raportul dintre cerere și ofertă. Publicul țintă al celor mai multe reviste sunt redactorii și colaboratorii, atât. „România literară” e o excepție, ca o revistă centrală de breaslă, are trei mii de adresanți, câți sunt membrii UR, plus alți aspiranți. Dar, din nefericire, și printre scriitorii sunt destul de mulți necititori. Despre criza lecturii vorbesc acum, cu o mare întârziere, și cei mai optimiști susținători ai literaturii. De ce s-or fi revoltat așa de tare colegii mei când am publicat în mai 2019 *Elegie pentru revistele literare?* era poate prea devreme pentru înțelegerea lor. Cei care m-au calomniat au fost dintre cei mai mari profitori ai presei literare, ai premiilor și ai indemnizațiilor UR. Revistele literare nu vor pieri decât odată cu ei. Sau ei vor pieri pe altarul revistelor literare!

Știu că mulți nu cred că există membri ai UR care nu au citit nicio carte de-a lungul unui an sau chiar mai mulți ani. Și atunci cum să nu meditam la noua temă apărută pe firmamentul actualității? Post-literatura!

Lumea se schimbă, dar noi vom persevera în aceleași metehne, cusururi și defecte. Asta e cert!

Voi reveni cu noi imagini și relatări de pe frontul publicistic.

9 iunie 2025, a doua zi de Rusalii

Ioan Cărmăzan și „spiritul bocșean”

Personalitate puternică, poliedrică (cineast, profesor, prozator, eseist), Ioan Cărmăzan este, înainte de toate, *un provocator*. Cine se va încumeta să răsfoiască impozantul opus întocmit, cu știuta-i acribie și sârguință, de Vasile Bogdan și ilustrat de Silviu Oravitzan (v. *Descifrând Codul Cărmăzan*, 2018), își poate face o idee despre acest personaj rebel, picaresc, în continuă mișcare, mergând pe drumul său („făcut din mers”) și, paradoxal, disciplinat în propriul său drum. Absolvent al facultății de matematică (1966-1971, la Timișoara, trecut prin „școala vieții”) și apoi al IATC-Regie (1973-1978), plus un doctorat (2008), Ioan Cărmăzan se dezvăluie; fostul pokerist, iubind golumbii (ca „lecție de visare”), poartă – nevindecabil – virusul prieteniei. Columbofilul, gustând zborul, visând să plutească „între esențe” este un spărgător de tipare. Fratele (vitreg) al poetei Vera Lungu, trecut printr-o cascadă neverosimilă de întâmplări, se dovedește un povestaș ineputabil. *Baladă pentru tatăl meu*, ca posibilă autobiografie, ne face părtașii acestui „cod existențial”, de la repartiția la Gărâna și tevatura cu intratul la Regie (la îndemnul mamei Sofia, sârboaică) până la vicepreședinția la UARF, instalat de Sergiu Nicolaescu. Și acum, președinte.

Ioan Cărmăzan este în primul rând, fără tăgadă, *cineast*; povestea cu prozatorul, ne avertiza muștrător, „a venit pe urmă”. Mai mult, regizorii văd lumea *altfel*. Iar Cărmăzan face film / filme după propriile „scriituri”, fiindcă, ne lămurește el, profesorul, sunt lumi diferite: proza direcționează iar filmul expune! Iar a face film înseamnă să lucrezi cu două „aparate”: aparatul propriu-zis și mintea, cea care dă la iveală „nevăzutele”, cum a zis, demulțișor, Orson Welles. Încât, fiind mărturia propriei noastre minți, filmul ne dezvăluie ceea ce alții nu văd; sau văd / vor vedea cu ajutorul peliculei, o cheie spre poezie, pare convins Ioan Cărmăzan și o spune răspicat. Fiecare are o sumă de trăiri iar lumea este o oglindă.

Dacă ne-am propune să descoperim filiații, e limpede că având sânge sârbesc (de la mama, Sofia Bachici) și având o soție sârboaică (Slavița), regizorul, român și sârb, s-a înfruptat din vecinătatea iugoslavă, savurând și dopându-se cu filmele și cărțile lor, cinstind „balcaniada”. A și tradus, dealtminteri, din Danilo Kiš (*Criptă pentru Boris Davidovici*, 2007), dar și din Louis-Ferdinand Céline (*Semmelweis*, 2009).

Om neliniștit, filtrând lumea, încercând să-și afle locul și rostul, Ioan Cărmăzan intra într-o competiție dură odată cu *Țapinarii* (1983), un eveniment al acelor ani; și care va fi încununat cu Marele Premiul la *East New York Film Festival*, în 1995. Să notăm doar impresiile, la cald, ale Ecaterinei Oproiu, încântată de „starea de poezie aspră, de mister ontologic”, sesizând că *Țapinarii*, în acel context, era un film „de conotație”! După *Al patrulea stol*, în 1979, ca regizor-asistent, au urmat multe alte pelicule, *Lișca* (1984) și *Casa din vis* (1992) avându-l ca scenarist pe Fănuș Neagu.

Prozatorul, avându-l drept „naș” literar pe Ion Marin Almăjan, intra în lumea scriitoricească cu *Povestiri din Bocșa* (1983), carte care a provocat scandal. Manuscrisul îl

intrigase pe directorul editurii *Facla*, șocat de „năzdrăvenia bulversantă” a autorului, având chiar oarece necazuri (petiții, discuții cu forurile, după apariție). Volumul lui Cărmăzan, scris sub năvala amintirilor, însemna o *regăsire*. Povestitorii săi sunt din lumea de jos, depănând istorii ciudate, din adâncul unei lumi străvechi. Bocșa apare ca un loc magic; fără spiritul bocșean și oamenii lui, Ioan Cărmăzan, prozatorul, n-ar fi existat probabil. Depănând istoria orală a locurilor într-un limbaj frust, el se hrănește din spiritul bocșean, ispitit de dorul de copilărie. După hiperrealismul din *Mica țiganiadă* (1998), după alte câteva volume de povestiri, *Îngeri deghizați* (2022) adună cinci proze scurte și o piesă de teatru, convins că *viața adevărată* trebuie să-și intre în drepturi. Încât, acea „duhoare de viață” pătrunde în cutele textului. Sunt realități dure, o umanitate tragi-comică, golită de sacru, când timpul are „menstruație”, pe cer sunt buboae și ne împresoară o ciumă luminoasă. Un cocktail de neoexpresionism, hiperrealism, onirism și tandrețe învăluie această lume, coborând în „plasma ancestrală”. Sunt crâmpie de existență: rusul Igor, omul-câine, e încățelat cu o belgiancă, Saveta cere un sfat, dorind să se întoarcă la casa părintească, apar fochistul Piști Nebunu și Frida, femeia-plantă, ni se relatează, sacadat, biografia lui Fernand (protagonistul trăind în memoria autorului-complice), Laura Ionescu (moderator) și Ionuț Ionescu (psihiatru), identificând *codul morfic*, ne invită la emisiunea *Cartea mărturisirilor* ș.a. Astfel de texte (pentru film, teatru sau proză pur și simplu) întruchipează o lume onirică, și ea „parte a ființării noastre”, cum ne asigură prefațatorul micului volum, Victor Constantin Măruțoiu.

De numele lui Ioan Cărmăzan se leagă multe alte inițiative, de-ar fi să pomenim doar de *Clubul de la Timișoara*. „Clubiștii”, incitați de Cărmăzan, au rodit câteva volume colective, pe teme date; adunând energii, vor dori „să rămână împreună”, cum sună „porunca” boss-ului. Personaj fabulos, propunând o proză cinematografică, Ioan Cărmăzan face de toate. Despre viața și reușitele lui dă seama și Ioan-Pavel Azap (v. *Oamenii de pământ ai lui Ioan Cărmăzan*). Să reținem, însă, concluzia lui Cornel Ungureanu: „aventura lui literară nu ține de un hobby”. Deslușind un nou sens, Ioan Cărmăzan ne aduce în față o lume colorată, vitală, repovestită economicos, cu har.

ADRIAN DINU RACHIERU

Generația '60 - generația socialismului (ep. 46)

Am început acest serial de mai bine de patru ani. Unii cititori au uitat ce nume am invocat, ce poezii am publicat. Consider că e momentul unei recapitulări, în spațiul alocat, al unor mari poeți ai generației '60. Citite una după alta, sper să îi fac pe lectori (unii au fost contra mea, alții m-au laudat) să înțeleagă cum s-au lansat unii, cine a fost promovată. Pe cine mai interesează asta?, mi-a zis cineva, sfătuindu-mă să nu public cartea. Țin să subliniez că nu fac o istorie a proletcultismului (1948 -1958), s-au mai făcut, ci o istorie a generației '60, spre a se vedea că și aceasta a început (1959 – 1968) tot sub semnul cântării Partidului Comunist. Nimeni nu a scris despre asta (eu am publicat, până acum, 45 de cazuri) și că, uzând de mijloace proletcultiste, s-au lansat cei din „generația tânără”, cei celebri, din generația de aur. Dar, în era libertății cuvântului, nu dă bine, cică, să scrii o istorie corectă, nepătimașă, a unei generații/promoții.

Jean DUMITRAȘCU

FLORENȚA ALBU:

„Sub semnul revoluției”

„Oamenii făuresc poezia viitorului,
cu mâinile lor mari, de care ascultă
piatra, fierul și apa.

Aici, la Bicz, vor înălța o hidrocentrală.
În mâinile lor
apa dă lumină,
oțelul arde,
piatra se face pulbere,
stâncile se despart și lasă râuri să treacă.

Poate că oamenii aceștia
spătoși, cu fața arsă de vânt,
cu vorba moldavă – mlădiată, molcomă,
au dormit
în apă, în piatră, în fier
și s-au trezit
cu elementele naturii o dată
sub pasul de uriaș al revoluției.

Oamenii nu-și bănuiau
atâta putere în ei;
nu știau că pot să toarne betonul,
să sape în stâncă tunele,
să frământa apele
și din toate acestea să se-nfiripe
poezia viitorului.

Și-a trecut partidul
de la un capăt al țării la altul
și s-au cutremurat adâncul și-naltul.
Și-au început oamenii să se cunoască,
să se miște din munți,
din pământ și din ape,
să se întrebe, să vrea,
oamenii – puternicii –
ei, oamenii!

Și-n jurul Partidului
s-au înconolat voluntar,

în armata marelui azi,
făuritorii poeziei viitorului.”

ANA BLANDIANA:

„Vibratoare pe Argeș”

„Ca niște sentimente zguduitoare
Vibratoarele intră-n beton,
Împodobind cu emoția vibrațiilor
Trupul lui mare și monoton,

Făcându-l mai dens și mai tare
Precum pe oameni sentimentele zguduitoare.
Să nu îmbătrâniți
Fiți atenți să nu îmbătrâniți,

Să nu îmbătrâniți prietenii mei, stați de pază
Ca să nu îmbătrânească
Betonul pe Argeș vibrează.
Vibrați pentru fiecare știre nouă în ziare,

Pentru fiecare metru cub produs de ciment,
Fiecărui strigăt, roșu în toamnă, al pomilor
Răspundeți-i c-un sentiment.
Vibrați pentru munți, pentru frumusețea femeilor,

Pentru șantierele din Onești și de la Galați,
Pentru Cosmos și pentru tunelul de aducțiune
Vibrați, băieți, vibrați!
Văzduhul vibrează de vânt

Munții de vocile noastre,
Rădăcini vibrează-n pământ,
Păstrăvi în râuri albastre,
Unde mereu vibratorii

Pornesc din baraj înspre zare
Ca-n aer arcușul viorii
Pulsează-n beton vibratoare.
Băieți, învățați freamătul acesta uriaș

De tinerețe generator –
Pe Argeș betonul vibrează și Argeșul însuși
E pentru viața noastră un vibrator!” (1964)

CEZAR BALTAG:

„Printre colectiviști”

„Acești țărani pe vremuri au căutat comori...
Urmau în noapte pașii un vis sau o părere,
Zăpada ostenită le azvîrlea în zori
Fulgi grei de sărăcie și durere.
Comoara neafată zvîcnea în țipăt dens
Cu filfiiri în suflet, uimite ca lăstunii,
Peste cenușa minții se aprindea imens
Obrazul supt și scoflicit al lunii.
Azi văd cum crește veacul din mîna lor și cum
Sub mustul însoritelor omături
Comori neprețuite se limpezesc acum
Iradiind din munca lor, alături.
În preajmă-le, prin picla văzduhului de seară,
Mă simt mai luminos și mai sonor.
Cu-nvăpăieri de aur, fierbinți, mă împresoară
Lumina încolțind în palma lor.
*
Vedeam, vorbind cu omul cărunt din fața mea,
În ale minții sale lăuntrice odăi;
Cuvintele pe care adînc și le rostea
Nășteau, în frămîntarea văzduhului, văpăi:
„La noi la fiecare se zbat în piept comori
Și fagurii nădejdi se rotunjesc mai plini.
Partidul, arbor viu de foc și adevăr,
În inimile noastre împlîntă rădăcini.”

Peste netede și limpezi spre viitor vedea
În clătina albă, de iarnă, a grădinii,
Ca o făclie-naltă făptura lui ardea
Rostindu-și sufletul luminii”. (1959)

CONSTANȚA BUZEA:

„Flori în august”

„Ieri am trecut prin Dobrogea săracă
Citindu-i suferința pe chipuri de bătrâni
Pămîntul mi-a întins bătătorite mîni,
Bătătorite mîni cu crăpături adânci
De secetă și mers trudit pe brînci.

Dar peste plai crescură flori în August
Și-au revărsat șuvoaie de lumină.
Dobrogei de milenii însetată
I s-a turnat să bea cu cana plină
Și cana a trecut din mîna-n mîna
Și limbile s-au dezlegat anume
Cu vorbe purtătoare de furtună
Pentru stăpîni:
Pentru stăpîni cu fulgerări de ură,
Pentru sărmani cu o vestire bună.” (1959)

ILIE CONSTANTIN:

„Lenin”

„Prin trunchiul dur și luciu de statuie
ca printr-un pom între văzduh și lut,
din adâncimi, spre chipul lui știut,
necontenită primăvara suie.

Cînd treci pe-alături piatra se-nfioară
și parcă-azi cum bate dedesupt
(o cavalcadă-n ritm neîntrerupt)
inima lui spre oameni, în afară.

Statuia-n timp oprită într-o toamnă
aceeași vîrstă și-a păstrat pe chip,
iar brațu-nscris în marmuri și nisip,
înainte spre zări, și-acum îndeamnă...” (1960)

ANGHEL DUMBRĂVEANU:

„Activistul de partid”

„Cîmpurile-acestea mă cunosc și m-au îndrăgit...
Cînd trec pe-aici, pașii-mi întîrzie,
Iar inima-mi zboară – lăstun fără astîmpăr.

(...) Am uitat demult,
Sau poate numai mi se pare c-am uitat
Zbuciumul care-mi ardea inima
Cînd nu știam cum să ajung mai repede
În sufletul oamenilor
Cu lumina care cîntă-acum, patetică,
În fiecare din ei.

Cînd trec pe-aici, seara, îmi place să-nțârzii,
Numai cu câmpul
Și cu-aceste fîntâni, întinse spre cer
Să bea apa înstelată a nopții,
Pentru că-n holdele-acestea-nfrățite
Am semănat și eu un grăunte de aur:
Cuvîntul Partidului”. (1959)

NICHITA STĂNESCU:

„Sirena lui Roaită”

„Strigătul rotator al sirenei
bate în podul pătat de păcură.

Strigătul rotitor al sirenei
taie persoanele-n două
și locomotivele parcă ar smulge gara din loc.

Strigătul rotitor al sirenei
acoperă foburgurile
și casele palide ale muncitorilor
tresar, și încep să crească spre zenit.

Strigătul rotitor al sirenei
acoperă palatele stăpînilor
și palatele se turtesc și se subție
pe caldarâme,
ca monezile vechi puse de copii
sub roțile trenurilor.” (1959)

(*va urma*)

„Memoria, Textul & comp. Proza lui Livius Ciocârlie”

Soarele originalității arde în măruntaiele textului. Aspirația estetică de a fi controlul viral îndreptățește experimentarea adeziunilor, a fidelității autorului față de elanurile comunității de ieri și de astăzi. Ambițiile prefigurează durabilul, încrederea în cuprinderea adevărului creației, spiritul insurgent al contrapunctului – element ordonator. În *Clopotul scufundat* scriitura vine cu necesitatea ei imediată, irumpe ambiția autorului de a crea „smuls” din cadrele timpului, temporalitatea e numai o constrângere exterioară, e totul un complex al gândirii trecutului, acest/acei trecut atât de util prezentului. Am spune altfel, textul are viața lui cotidiană. Pasivitatea? - fantoșă bergsoniană, o disoluție. Textul pare smuls, ca modalitate artistică, din cheagul unei cronici, e revitalizat un umanism care impusese idealitatea civilizației raționale, ruralul, de pildă, însemnând idealul artei active. Astfel că utopismul marchează și el o poematizare, principiul polarității – nu e vorba, aici, de contextul uneori angoasant - asociază rostul ontologic al revelației, avem peste tot cauzalități ideatice: „*De fapt, a te retrage este cel mai greu de obținut, chiar și din partea omului mărunț. Înseamnă a-i rupe un fir, a-l face să existe mai puțin. Oamenii vor să fie prezenți în lumea celorlalți. În privința asta mă deosebesc. Nimic nu mă miră mai mult decât vestea că s-a vorbit despre mine în absența mea. Mă și îndispune. Nu-mi pot închipui, dar mă și simt descoperit. Tot felul de vinovății potențiale și efective. O vinovăție obscură și de mirare la un om fără religie. Aș spune vinovăția de a trăi dacă n-ar fi un fel de pretențios de a nu spune nimic. Probabil, din acumularea a diverse întâmplări, neîncrederea în mine. Inerția ca soluție.*”

Dar cu volumul *Cap și pajură*, proza ideilor e un ceremonial împlinit. Pilda risipitorului, pare a ne spune Profesorul, nu poate străluci decât în efigie în vreme ce, text și cititor, s-ar afla într-un vălmășag de inoperante tranzacții, fie răsădind pe stadiul avariata (proletcult, de pildă). Acest melanj de subiectivitate strategică nu intră nicicând în deznodământ (stadiul de eveniment nu dispăre), fiind o strategie elaborată și acceptată; ea explică parțial, așadar, o relație a naratorului preparând „dilatări” ale esențialului, nu doar nevinovatele disjungeri, manevră continuă, cu fire perechi de aducțiune a sensurilor până la nivelul la care deveniri ale locului anxietăților și ale disperării comunității nu mai îngăduie alte excluderi ori măcar mutații „smulse” din adevărul înțelesurilor. Iar asta pentru că reconverțirile omului nu țin nici ele de capitalul de imagine anterior câștigat de individul supraviețuind în comunitate, foarte bogat în întâlniri inopinate și nici lumea cu inserturi biografice nu mai este lumea cititorilor perceptivi: „*Aseară, preotul, cu o sticlă de vin popesc, la noi. Vorbim despre Rădulescu-Motru. Mă gândesc că pesimismul lui = nu ne vom europeniza, fiindcă nu suntem în stare – va fi fost inspirat de Butoiești. Sat fără nedeie, fără obiceiuri, cu cimitirul sub-mers de buruieni. Ar fi de știut cât de răspândit e fenomenul. Preotul spune că în alte locuri n-ar fi așa. Oricum de vină e și ortodoxia. Îmbină*

o mistică prea înaltă pentru omul simplu, cu nepăsare civică. Vorba cuiva, nu mai știu a cui: „Până când românul n-o să fie neamț...” Reciproca fiind, ce-i drept, valabilă și ea.”

Înainte de *Clopotul scufundat*, metaforismul funciar și mixajul textualist din *Un Burgtheater provincial*, impietează tocmai criteriul pasiv, latențele țin de dihotomia artei și a artisticului dar pulsuniile memoriei înnobilează când și când nararea. Anxietatea e în contrabalans, patetismul eclectic (acțiunea de-teritorializării mentalului propriu o avem cu toții toată viața noastră) restabilește, între texte – discursul istorist, obiectivarea lumii interioare a artistului-scrib sfidează relativitatea, prefațează mulțime de funcțiuni care fac ordine în haosul involburat al unui senzorial mai mult contemplator decât mai cu seamă atent la indeterminarea perceptuală. O relație între forme de viață naturală, ne-ar întreba Read? Spre exemplu, în meditația lui Heidegger trebuie să vedem o construcție (studiul *Hölderlin und das Wesen der Dichtung*) dar calmul „așezării” imaginarului aduce o transmutare a realului. Iar „intrarea în poveste” (echivalând cu îndemnul preluat din științele populare, conform academicianului de final de secol XIX, citat de Mircea Eliade în tratatul său de istoria religiilor: „*să te ții de practici sacerdotale, dar să nu contrazici cutuma*”) o datorăm Autorului, cel care ne dăruiește, din grația indicibilă a narării, un model de viață supusă memoriei, fiind vremea unui prizonierat social din anii 40-50: „*Îți scriu pentru cartelă. Nu știu cum de te-ai gândit să dai telefon la o oră când se putea să fim numai noi acasă. Trebuia să fi telefonat mai târziu, ca să vorbești cu mama. Ea nu vrea să-ți trimită cartela pentru că se teme că dacă vine vreun control nu poate să spună că locuiești la noi. Spune că se lipsește de plusul de zahăr, numai să nu ne bage pe cineva în casă. Așa că nu ți-o trimite. Vezi, mai bine telefonai mai târziu și te puteai înțelege cu mama. Altfel, pe aici totul cum știi.*”

În cazul altor nedumeriri, acelea din *Cap și pajură* se întrezărea un interstițiu iar în pasajele decelărilor memoriei pasive eul auctorial atrage lentoarea viziunii, fie că o „temă hipnotică”. Retorica demnității scrisului e numai poarta de intrare. Ieșirea înseamnă gestul de a surmonta particularități epistemologice. Perspectiva polifonică duce actantul-scriptor,

care „vrăiește” *trăirile* personajului-narator din prozele sale, într-o aparent nesigură temperanță, insolitul faptului-eveniment, care nu e nicidecum dialogul eliptic, ancorează în incomodități personale și auto-flagelant exprimate: „[*Atâta știu, să lansez tiruri de șrapnele îndreptate spre pielea mea. Nu mă mai amuză, mă plictisește. Dar atunci cum? Altfel nu știu. E și asta o limbă, limba cenușii. Să învăț acum, la „vârsta a treia”, să mă laud? Să spun, de exemplu, ce? Păi, nici să nu mă laud, nici să nu mă ponegresc. Să spun, dacă se poate, incomodități.*]

Toate lucrurile încep cu Thibaudet. Dar nu sfârșesc cu el. Tot în *Cap și pajură*, antropologia religioasă exclude dinamica deriziunii (aici rizibilul pare fondat dintr-o falsă/falsificată autonomie a lumii fizice). Eseistul pare a ne îndemna clar: să luăm cultura patristică la fel cum ne-am pregăti să explorăm un mit fondator. În evul mediu, fără tutela metodicienilor, inadapabilul murea sub crusta suspiciunilor; în timpurile noastre, supraviețuirea acestor realități ar însemna un curent (post-curent) al opțiunilor relativiste. Nimic nou sub soare? Prozatorul-eseist, eseistul-prozator se arată mai degrabă un membru identificabil al speciei dar reproducerea este ea însăși artă, gest artistic/artizant. Dar în *Viața în paranteză* sunt și re poziționări, la fel de lucide, ale eului auctorial, extrapolându-se paranteze, cratime, suspensii, textul păstrează mereu un sine al său. Uneori, în trena exegetică, instalarea imanentismului pare că vine din excedarea unui joc al purismului. Edificările se datorează empatiilor neașteptate, totul este o dinamică a inconștienței *controlate*, situare urmată de o resemnare detașată, captivitatea întregului fiind condiție implacabilă. Și deodată relaxarea epicului, de fapt a materialului epic, premerge, de pildă, radiografii etnopsihologice în mediul rustic, unele realizate și de echipele lui Gusti, din interbelic. Factorii extrinseci sunt și categoriali: alte tipuri de entități din structura propoziției ne ajută să identificăm tipuri de activitate, forma și materia în „dispute” despre esențe și esențialitate în textul-poveste, forma interioară și forma exterioară detensionează „climax-ul”, fluctuațiile discursivității sugerează un determinism: „*Putere să faci ce? Puterea adevărului, poate. Omul social are nevoie de minciună, omul interior de adevăr. Fără minciună, fără a nu spune tot ce gândești și chiar a spune ce nu gândești, civilizația n-ar fi posibilă, nu s-ar putea trăi. Fără adevăr, omul interior e mediocru. De aceea, ca să atenuezi în scris prezența omului social, a trebuit să mă desprind. I încă o putere: a nu te teme de ridicol (...).*”

Cum ratarea la mal a românilor e blestem ancestral... Relații sunt peste tot între elementele textuale, eul nu-și permite interpretări provizorii ci analiza momentelor când povestea-cadru scapă de capcanele mesajului avid de verdicte ontologice. Ele indică, în fapt, „materialități” autoreferențiale. Revenirile dese la *bien passant* forțează mai degrabă problemele chestionând tema când această imensitate arată nimic altceva decât că „*ești difuzorul propriilor tale păreri.*” Epicul pe care-l generează dilema arată ca și cum ar putea fi pre-lucrat, ca formă și procesări, numai că lipsa de omogenitate, controlată obsesiv, e simptomatică. De fapt, sentimentul al erității asigură cosmogoniile textului iar tensiunea temei e prioritară desfășurării discursului. O realitate deformată ne este dată. Ereticul minuțios inversează un sens al „poetizării”

universului strict personalizat doar când șarada, ca o stare între confrerii oculte, e un recurs la mici penumbre, anticipează o ruptură sintactică, realitatea e spațiul înțesat de capcane psihologice. Narațiunea se dezvoltă pe un context angoasant. Începutul, în *Cap și pajură*, este conferit amintirii lui Thibaudet în legătură cu literatura așa-zicând „naturală”, cu citarea corespondenței lui Flaubert și altă citare, a romanului lui, cu precizarea lui Livius Ciocârlie, voit dezarmantă pentru noi, cititorii: „*Ca orice om care se lasă intimidat de adevăr, recunosc că a doua e mai importantă, dar prima mă atrage mai mult. Am o minte leneșă, nu-i nimic de făcut.*” Paranteza Profesorului ne destăinuie: „*Sunt încă în Franța, este ianuarie 1993.*”

Scrisul e ritual șamanic. *Trei într-o galeră* este, în subtitlu, *Jurnal de lăsare la vatră*. E *kasher*, Textul, adjectivarea purității, „degustarea” miraculosului Text? Jocul borgesian nu amplifică, totuși, vocația fatalității iar ficționalizarea biografică nu mai e nici ea corporalizare a amintirii. Undeva, pe aici, are loc o ruptură de poeticitate, la acest nivel formal, dar Profesorul nu dă o notă eseistică intruziunii faptului neobișnuit: „*Umblăm printr-un București care seamănă de la un cap la altul cu o ladă de gunoi, aflu dintr-o revistă prestigioasă că Malraux a fost în vogă acum douăzeci de ani, nu-l mai citește nimeni decât ca să-l ironizeze, de la un gânditor important, fără să glumească, și că Kierkegaard e un român al Danemarcei. În ce privește țara asta, mă declar incompetent.*” Iată materia tragică a optzecismului. Din unghiuri tematice, mai mult ori mai puțin, priviri persiflante maschează dialectica sacrului, oprește oarecum ideologicul din tentația de a schilodi textele (poemelor), căderea și înălțarea trebuie să filtreze conștiința înaltă din lăuntru umanului, din om, societatea e preluată ca materie literară drept spațiu detracat.

O descifrare intuim în *Fragmente despre vid*; există, dincolo de rezultatele mediocre ale omului de astăzi, în haosul populist care domină nu doar politicalele ci se revarsă și pe strada destinului, chipul firesc și constant al scrisului. Dar stupiditatea încă ne definește, procese culturale adevărate sunt anevoie de urmărit, obsesia ideii de insolit obosește și mințile mai luminate, imaginativul dă în clocot numai în scenarita presei de scandal, nu în textul literar. În spiritul (hegelian) al omului, un cod al impunerii false e vizibil, mai mult într-o epocă, mai puțin în alta: „*Principalul mecanism al producerii ironiei de suprafață este conjugarea mentalității pragmatice a eroilor cu mentalitatea religioasă.*” Dar în literatură, în literatura propriu-zisă? Misterioferul contra politica disimulării. Se schimbă fața culturii, a literaturii? În plină idolatrizare, chiar regulile „portretului” le scapă din mâini ideologilor iar fiziognomiile portretului literar nu mai oferă decât o percepție deturnată (senzorialism, senzorialitate) chiar și atunci când vocația autorului este trăsătură generală a personalității sale. Reluări de investigații prin re-parcurgerea textului ne ajută, fie să configurăm acel climat lăuntric prin care să stabilim cât este proza franchețe a atitudinii, fie cât este generic al unor de-nuanțări de orizont epic și cât frecventare simultană de genuri ale literaturii.

Ionel BOTA

Continuare în nr. viitor

POEȚII MEGIEȘI: EROI AI LIMBII ROMÂNE

Moto: Părinteasca dimândare/Poruncește cu foc mare,/Frați de-o mumă și de-un tată,/Noi, Armâni din vremea toată./De sub lespezi de morminți/Strigă-a noștri buni părinți:/„Blestem mare s-aibă-n casă/Cel ce limba lui își lasă./Care-și lasă limba lui/Arză-l para focului.”

Lucrarea de față își propune să analizeze creația poezilor etnici români din comunități istorice în viziunea lui Eugen Coșeriu, nu doar ca instituire a unei ordini ontologice absolute”, ci și ca luptă a multor generații de intelectuali din provinciile din jurul actualelor granițe ale României pentru cultivarea limbii române. Poeții, exponenți ai rezistenței românilor prin cultură, au ajuns foarte repede să însuflețească spiritele, opera lor devenind, în nenumărate rânduri, expresia luptei pentru emancipare națională și culturală a românilor.

Istoria poeziei românești din comunitățile istorice se încadrează în istoria rezistenței prin cultură a spiritualității românești în provinciile răpitate și amenințate mereu cu deznaționalizarea.

Pentru un scriitor care trăiește în spații lingvistice străine, limba maternă devine un factor de conștientizare dureroasă a alterității, dar și un mod de a-și trăi propria IDENTITATE. Poeții megieși exprimă dimensiunea universală a limbii române, limba întregii națiuni.

Limba poetului - limba întregii națiuni

În expunerea prilejuită de acordarea titlului de Doctor Honoris Causa de către Universitatea din Timișoara, Eugen Coșeriu s-a ocupat de creația poezilor români din Basarabia. Teza principală este următoarea: poezia e subiectivitate absolută, și, de aceea, Platon avea dreptate când voia să-i excludă pe poeți din republică, fiindcă republica, statul, are o altă bază, anume cea a bunului comun și a utilului (a ceea ce e folositor) pentru toți: deci, intersubiectivitatea, nu subiectivitatea. De aceea, o asemenea atitudine era îndreptățită la Platon. „Dar, spuneam eu, Platon nu a cunoscut situația din R. Moldova, și nici nu putea să o cunoască. În cazul nostru, în Basarabia, poeții reprezintă conștiința națiunii, pentru că aici limba însăși — care este instrumentul lor de exprimare, e primejduită. Subiectivitatea trebuie să se exprime prin limbă, prin limba poetului. Dar aceasta este și limba întregii națiuni și, astfel, poetul apare ca reprezentant al întregii națiuni. Asta e teza principală. Așa se explică de ce atât de mulți poeți, și tocmai din Basarabia, scriu despre temă și scriu poezii despre limba română: scriu pentru că limba este amenințată. Pentru că spunem asta, de exemplu, și în legătură cu Părinteasca dimândare (la aromâni).”

Poeți din Basarabia, nordul Bucovinei, Bulgaria, Ungaria, barzii populari aromâni, scriu despre limba română ca o condiție esențială de ființare, mai ales când limba este periclitată... Așadar, acolo unde limba este primejduită, amenințată, poetul ia, ca urmare, atitudine întru apărarea limbii pentru că ține de ființa sa” - spune Coșeriu în „Limba română - limbă romanică” (Ed. Academiei Române, 2005).

Finalitatea „poetică” (logosul poetic) — rostește aici o dramă a omului, aceea a posibilei pierderi a identității sale etnice. Versul invocă ființarea la modul absolut. Homer, Dante, Eminescu, Shakespeare au făurit, fiecare, o nouă limbă literară cu valențe spirituale și de artă, care a devenit, prin aceea „alteritate de grad

secund” la care se referea Coșeriu, inteligibilă întregii umanități. „Eliminați din opera lor ceea ce e profund etnic, sublimatele îngustim, dacă vreți, și totul rămâne inert și fără puls.” (G. Călinescu, „Eminescu, poet național”, iunie 1964).

Creația poetică a scriitorilor orfani de țara lor, cei din comunități istorice vremelnice uitate, este o creație tremurând pentru soarta limbii mamei, o creație de un profund dramatism de legitimare identitară. De la **Alexei Mateevici și Grigore Vieru, la Lucian Magdu și Maria Berenyi, de la Milan Anghelov Cosoveanu la Vasile Tărățeanu, Arcadie Suceveanu, Ștefan Hostiuc, Grigore Bostan, Vasile Băcu ori la barzii populari aromâni**, poeții psalmodiază povestea națiunii născute din cultura romanității balcanice, ultima secvență a istoriei acțiunii Romei, ca factor de unitate și civilizație în Peninsula Balcanică.

BULGARIA

După 1990, Bulgaria a semnat atât „Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale”, cât și „Carta europeană a limbilor minoritare și regionale”. Nici în aceste condiții, autoritățile bulgare nu i-au recunoscut, totuși, pe români — deși autohtoni — ca minoritate națională. Ei sunt recunoscuți doar ca „grup etnic”, statut care nu le permite să beneficieze de sprijinul statului bulgar pentru organizarea școlilor în limba maternă. În Bulgaria trăiesc două comunități românești distincte: aromânii, în sud (la granița cu Grecia și Macedonia) și „vlahii” (pe toată lungimea Dunării, compact însă doar în zona Vidinului, în prelungirea regiunii Timoc). Statisticile oficiale arată prezența a 1550 de aromâni (la care s-ar adăuga câteva sute de familii în Cadrilater) care au izbutit să se organizeze deși nu se bucură încă de o recunoaștere culturală sau spirituală. Situația vlahilor din Bulgaria este similară celei a românilor timoceni, pentru care singura „scăpare” la ora actuală o reprezintă recepționarea posturilor românești de radio și tv care îi ajută să-și păstreze limba! Românii și „vlahii” din regiune nu dispun de dreptul de a folosi limba maternă în școală, biserică și administrație, iar numele lor sunt bulgarizate în toate actele oficiale. Iată de ce acești poeți au scris cu dorința de a reprezenta spiritul românesc și moștenirea întregii comunități. Ei sunt mândri de existența Imperiului Vlaho-Bulgar întemeiat de frații români Petru și Asan, care au ajuns să impună tribut Constantinopolului. Bulgaria și-a câpătat autonomia în urma războiului ruso-româno-turc, ca reper stând luptele de la Plevna și puternica rezistență a românilor.

Ca și în cazul grecilor, militanții bulgari conduși de poetul naționalist Hristo Botev au activat la București. Dimensiunile principatului bulgar (înființat în 1878, când și aromânii au sperat

în fondarea unui stat propriu, ca urmare a dezmembrării Imperiului otoman) au fost unul dintre izvoarele războaielor balcanice și al împărțirii in juste al peninsulei stăpânite până atunci de turci.

Milan Anghelov Cosoveanu (1928-2020) este poetul român născut la 1 octombrie 1928 în satul Cosova, pe malul Timocului, în regiunea Vidin, Bulgaria. Este fondatorul ziarului „Timpul” („Vreme”), editat de Asociația Vlahilor (Românilor) din Bulgaria al cărei vicepreședinte a fost. Autor al mai multor cărți de poezii în limba română, Milan Anghelov este membru al Uniunii Ziariștilor din Bulgaria și al Uniunii Scriitorilor bulgari. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din Sofia și, câțiva ani, a predat limba bulgară elevilor de liceu. A profesat ca jurnalist la un ziar local și la unul regional, a tradus poezie contemporană din limbile română și rusă pentru mai multe reviste literare. A scris volumele de versuri „Vară dunăreană” și „Pe brazda vieții”. A fost decorat de Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România cu Ordinul Ziariștilor Clasa I. I s-a conferit Ordinul Meritul Cultural în grad de Comandor, categoria A „Literatură” în 2011. Este cetățean de onoare al municipiului Calafat.

Câtă durere transmit versurile lui, cât sentiment al singurătății:

„Trec ierni, ca apa Dunării la vale trec./Privesc cum orizontul meu se schimbă./Și tot așa vrea, așa vrea eu undeva să plec/Să-mi caut patria și strămoșeasca limbă./Dar mă oprește urma caldă de părinți./Cu funia grăului, aici, în scurt mă leagă./Cu vocea clară plâng la sud niște morminți./Rămân aici prin cântece și prin meleaguri. /Rămân român.” (Și tot așa vrea)

Scriitorul Dan Vană dina Calafat, cel care l-a descoperit și antologat, notează: „Câte înțelesuri poți găsi, bunăoară, în propoziția „Tata este profesor”? Pentru a înțelege însă semnificația reală a acestei expresii nu este nevoie decât să vii o zi sau două într-un sat de români din Valea Timocului și să stai de vorbă cu cei care se încăpățânează să-și mai joace jocurile, să-și mai cânte cântecele, să vorbească, să gândească și să viseze în limba română (sau vlahă, cum îi mai spun unii). Pentru Milan Anghelov Cosoveanu această propoziție simplă înseamnă totul. De ea se leagă însăși ființa lui.”

Remarcabilă cântarea tristeților lui într-o curată limbă românească, identică cu cea vorbită de partea cealaltă a Dunării. El cântă și pentru cei plecați, retrăind o „horă de pomană” la Albotina regală a Sfintei monahii Teofana, fiica lui Basarab I Întemeietorul, (Teodora), căsătorită cu un țar bulgar și mamă de țari bulgari. Albotina, mănăstirea timocenilor, unde se adună românii la sărbători și la praznice:

„Aici, departe de păgân,/De sabia lui sângerată,/Cu crucea neamului în sân,/În mănăstirea-n stei de piatră/Tăiată-n mal, pe deal în sus/Trăiau ca sfinții niște oameni./Salvând credința în Isus./Păstrând tradiția și neamu.”(Albotina)

„Te duc în mine, Țară-mamă,/Cu bunul tau, cu fața albă./Cu neamul tău sânt de o seamă,/În vis te duc. Și trec în grabă/Prin alte state pământene,/Dară-n pământul tau, în tine./În munții tăi și pe noiene,/Ca un stejar am rădăcină.” (În vis te duc)

„Sculați români că vin colindătorii,/În amintirea noastră tristă vin./Nu auziți voi cântecul urării,/De bunul lumii cu Cristos. Amin./Nu auziți cum sună valea toată./Pe lângă Dunăre, de glasul lor./Cu drag cobor pe calea dezlungată/De la Carpați ei vin la noi cu dor./Sculați din Serbia și din Voivodina,/Treziți-vă la Vârșeț și Coștei/Că vin colindătorii cu latina./Deschideți ușa gazde. Cântă ei./Cu vorbe dulci și bucurie caldă/Românii vestitori să întâlnim/Un viitor cu flori de pe livadă,/Un viitor frumos să ne dorim.” (Sculați români)

„Mă întreb ce cântă-n mine,/Cântă limba României/Pe potecile străine/Cântec – vie melodie./Nu pot a schimba tiranii/Neamu, inima, simțirea,/Nici a cumpăra cu

banii/Demnitătea mea și firea./România cântă-n mine/Pe potecile străine;/Floare vecinic înflorită,/Țară – floare strălucită.” (Ce cântă-n mine) Graiul timocean este o limbă română curată păstrată ca un odor de preț de românii noștri din Bulgaria, lipsiți de orice drepturi și nerecunoscuți ca minoritate etnică de statul bulgar. De aceea poeții sunt vocea,spiritul și plânsul acestor fii rătăcitori ai României atât obijduiți la cumpenele istoriei.

Tradiția Frăsânelului, plantă mitică venerată de daci, este cântată în aceeași limbă armonioasă:

„O floare rară – Frăsânel,/Numai la Albotina-nfloare./Măcar un singur firicel/Veneau să rupă mic și mare./Se spune că e fericit/Cine prin ierburi o găsește/Și dacă pleci cu ean-chitit,/Mult inima îți încălzește./Și iar, din timp necunoscut/Strămoșii au descoperit-o./De-atunci, o datin-a-nceput:/Să vină-n zi deosebită/„La Frăsânel”. Veneau cu toți/Să caute această floare,/Ca floarea magică „de colț”./Veneau pe jos, veneau călare./Veneau în luna după Paști/Cu exclamări „ho-ho” și „hai”/Și parc-aici din nou te naști/Și parc-aici te simți în Rai./Priviți pe dealuri cum cobor/În vale, jos, la Albotina/Într-un desen multicolor/Scăldat de îngeri cu lumina,/Nemaivăzut într-un alt loc/Decât aici, „la Mănăstire”/Unde românii din Timoc/Mai vin și azi, fără oprire./Gândim că au nevoi și ei/Cum e și-n viața pământeană./„La Frăsânel” le frigem mie/Și-i împărțim ca la pomană./Le dăm și potolite hori,/Hori amintirii, întristate./Suspină mame și feciori/De tată, soră sau de frate./Spre casă pleacă ușurați/Cu suflet liniștit țărâni./La Albotina, nu uitați,/Rămân cu oile ciobanii/Și Mănăstirea-n deal pietros,/Legende ascunzând, comoare./A fost așa. Așa a fost./Va fi și-n ziua următoare./A fost așa. Așa va fi/Până e vie rădăcina/Și până când va străluci/În ochii noștri Albotina.” (La Albotina).

O altă poetă româncă din Vidin, **Veronica Vlașca**, mare iubitoare de literatură română pe care a cunoscut-o cu ajutorul aceluiași minunat Dan Vană, prin înregistrări și ebook-uri, i-a dictat acestuia poeziile, neștiind să scrie, din cauza lipsei învățământului în limba română.

„Hai cu mine./Îți fac o casă/ de vorbe./ Cea mai trainică/ pe-acest pământ./ Nu poate nimeni/ să-i facă nimic./ Nici lupul din basmuri,/ Nici vulpea cu/vorbele-i dulci./Nici apa,/nici focul,/nici timpul/nu se ating de ea./O casă de dor/și de vise./Știi ceva/mai trainic/decât ea?”

„Sedeam la fereastra trenului/și înghițeam cu ochii țara ta./ Sorbeam încet,/înghițitură după înghițitură,/ pădurile tale,/ apele,/ poienile,/casele,/ trenurile./ Vedeam în treacă/ numele gărilor,/ imediat uitate./ Și când sufletul meu/ s-a umplut,/ am răsuflet/ și, mirată, am înțeles:/ respirasem țara ta,/ dar te-am oftat pe tine./ Cum?”

Dar vicisitudinile trailului ca româncă în Bulgaria nu au făcut-o să uite poveștile și cântecele de leagăn ale bunicii.

„Ghiocei cu clopoței/și copii cu pălării,/o fetiță cu rochiță/și-un arici pogonici/Vorbele,/ca fluturașii./Unde-ar fi,/se-ntorc la mine./Pentru că le-am/dat din mână./Pentru că le-am/cătat bine./De-aia mă cunosc/toate,/casa mea,/e casa lor./Vorbele –singurii prieteni,/nu te lasă/până mori.”

Și încă doi poeți români din Bulgaria care cântă iubirea pentru limba română, temă frecvent întâlnită în creațiile poezilor români din comunitățile din afara granițelor țării.

Nicolae Tatu: „Limba română, dulce și aleasă, /În inimi de români, mereu rămasă./ Chiar de suntem departe, în alt hotar, /Vorbim românește, clar și rar.” (Limba noastră)

Marin Păun: „Departe de țară, în ținut străin, /Inima-mi suspină, dorul e deplin. /Dar port cu mine, ca pe-un talisman,/ Limba românească și-al meu elan.” (Dor de casă).

(continuare în nr. viitor)

IRINA AIRINEI VASILE

Îmi era așa un dor de ea

că lumea se lungea ușor
și apoi se tot strângea,
încăpea într-un pahar
pe care eu să-l sorb amar
în fiecare dimineață.

O macin simplu în fiecare noapte.
Dimineața îmi fac cafeaua din toate aromele ei.
Fir-ar să fie ea de cafegioaică!

Între mamă și femeie

Între aceste două cuvinte se legănă viața
Între brațele mamei și brațele iubitei
S-au încheșat mereu visele mele
Între lacrima mamei și cea a iubitei
am sărbătorit bucuriile și tristețile vieții.
În nașterea lor stă întreaga mea existență.
Între mamă și femeie
Așa am să înfrunt sfârșitul lumii!

Ți-am cerut atât de puțin...

Să numărăm stelele când ne plictisim.
Să murmurăm cuvinte când nu ne vorbim.
Să mă lași să dorm pe sânii tăi când nu ne iubim.
Să nu ucidem poezia fără să o citim...
Și mai ales visele să nu le otrăvim...

Când eram tânăr și neîndrăgostit eram ca un cub de gheață...

La fel era și ea când ne-am întâlnit!
Doar ne-am intersectat și ne-am topit !
În balta aceea e tot ce am iubit.
Ea seacă sau se revarsă în funcție de anotimp!
Vezi cât îmi plac ploile!
Așa te iubesc ,
ca pe un anotimp ploios pe care îl urăsc!

Când ai plecat din toate rănilile am sângerat.

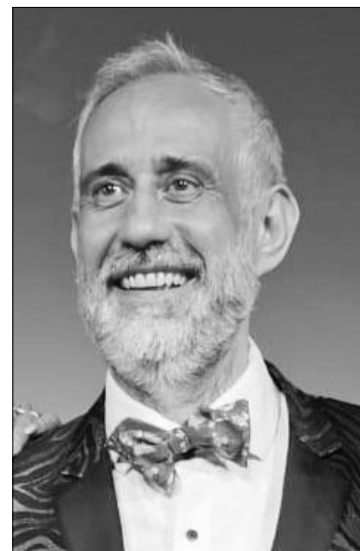
Când ai plecat și sângele pe nume te-a strigat.
Au trecut atâția ani și toate rănilile
încă își amintesc numele tău.
Le-am spus că-ți este frică și îți este rău.
Sunt prea rănit să pot să-ți spun cât te-am iubit.

Când mi-e dor de tine

Când mi-e dor de tine îți pieptăn gândurile ușor,
Apoi le împletesc într-o coadă
ca să pari cât mai războinică.
Îți dau arcul făcut din înfrângerile mele
ca să fiu sigur că tu vei dărâma
tot ce nu am reușit eu să dobor...
Vei ținti fără greș orice îți va sta în cale.
Când nu va mai fi nimic de doborât,
Mă voi prăbuși și eu
și nici nu va fi nevoie să mă nimerești...

Totuși cuvintele sunt miraculoase

mai ales când le rostește o gură nevăzută
ca pe niște săruturi.

Totuși vorbesc mult mai puțin
respir mult mai mult
în limbajul respirațiilor
pe care noi doi le-am inventat.
Când nu am să mai pot nici să respir,
Să nu uiți ca noi am învățat inimile
Să bată un nou cod Morse
Pe care doar sângele nostru îl știe!

S-au spus vorbe până când s-a făcut întuneric,

din acela greu și care doare.
De întuneric nimeni nu moare
și nici măcar de dorul luminii...
Și întunericul și lumina
se mint unul pe celălalt
de dragul amurgului uneori...
alteori de dragul răsăritului...
Uneori răsare el alteori apune ea
pentru că numai așa se pot iubi.

Toți se minunau când m-au dus să mă îngroape,

că mă purtau doar doi copii pe brațe.
Atât eram de ușor!
Un bătrân a spus: pe asta
l-a mâncat tot dragostea ca o molie.
I-a ros tot ce avea în interior
și doar pielea a rămas din el!
Tot trupul e ca un putregai
ros de dragoste, de asta e ușor!
Stați liniștiți! Nu se ia! E un caz rar!
De obicei oamenii fac din dragoste un putregai,
tot așa ca moliile!

Mă simt ca un poem pe care l-ai înjunghiat

și i-au sângerat toate cuvintele.
Eram mereu un răspuns la orice căutare,
acum sunt un butoi de întrebări
pe care nicio beție nu îl poate goli.
Vom sfârși îmbrățișați
ca un singur răspuns cu propria întrebare
și vom face sex, tu și eu
așa cum face întrebarea cu răspunsul mereu
născând semne de exclamație!

Căldura aceea care topea toate ideile lui

În trupul ei incandescent.
Ea care fusese doar un cub de gheață
în paharul lui de scotch
fusese de fapt femeia vulcan care nu erupese
niciodată
Și el se temea că va trebui să scrie cu lavă
O poezie care să ascundă
ceva memorabil dinlăuntrul ei
Dar ea se descătușase și toți bărbații lumii
aveau ochii scoși din orbite
fără ca norul ei de fum să-i atingă!
Eu încă o puteam privi!

În astă lună mai

nu mi-ai promis tăceri, nici clipe de extaz
nu ți-am cerut nimic, mi-am luat doar un răgaz
să îți privesc în suflet, să văd de unde vii,
să-ți înțeleg și firea, să te întreb de știi

că se ivesc furtuni chiar și pe ape line,
că până și copacul știe să se încline
în drumul spre pământ; nu ți-am cerut,
și știi, să-mi dai ce n-ai fi vrut

nu mi-am dorit castele, emoții cu-mprumut,
nu mi-am dorit nimic din tot ce ne-a durut
nu ți-am cerut să stai, nu te-am rugat să pleci
și nici măcar n-am zis prin gânduri să-mi mai treci

în nopți cu lună plină, sau dimineața-n zori,
când mi-apăreai în minte și mă treceau fiori
să-mi spui măcar de ți-am cerut să mă iubești
sau să-mi oferi cumva finalul din povești

căci n-am cerut nimic și tu o știi
și-ai spus c-ai să rămâi, ai spus că o să-mi fii
și am simțit în mine că asta îți doreai
în fond, nu am cerut ce nu ai fi putut să-mi dai

... doar să fi vrut în astă lună mai!

Nu știm

nu știm să tragem de clipe
cum tragem de guma de mestecat
până nu îi mai simțim gustul
dulceag, atât de îmbietor cândva
nu știm să plecăm, nu știm să rămânem
dincolo de noi
o oază în care nu avem curaj să pășim
regulile nescrise cer să ne dezbrăcăm de sine
ca și cum am renunța la un strat de piele
în final, doar un neant între ce-a fost
și ce ar fi putut să fie
momente puține, amintiri pe vecie

Rime inegale

când ochii mei se străduiesc să vadă,
își caută privirea-n care să mai creadă

Cea mai tristă poezie

Nu ai fost în stare de nebunie,
tu ai preferat să fii cea mai tristă, poezie
pe care nici un poet nu și-ar fi dorit să o scrie.
Eu încă fug după tine și răvășesc tot cerul,
iar stelele toate sunt acum răsturnate.
De când au vrut să te ascundă...
S-au oferit în locul tău s-au abandonat toate...
Până a rămas cerul greu
și aștept să te nască.
Cică dacă te naști iar, ai să înveți de la stele
să dăruiești lumină celui care se abandonase
în întunericul tău.

Toma ENACHE

să nu mă dau de tot, să mă mai am, îmi spun
și sufletului meu mereu să mă supun

căci ceru-i mai aproape cum nici n-am vrut să sper
și astăzi pot să simt, nu doar mereu să cer
că inima e una și merită să-i dau
o pată de culoare, atâta doar... să vreau

să-i dăruiesc și macii în care n-am crezut
fiindcă de-atâta roșu prea mult ei m-au durut
și viața mă așteaptă astăzi să-i ies în cale
cu-n braț de flori albastre în rime inegale

Constatare

în definitiv
viața nu-i decât
o continuă așteptare
când încă nu ne-am născut
și lumina e o promisiune mută,
așteptăm brațele mamei
să ne cuprindă
să ne aline
să ne spună că suntem iubiți
apoi creștem și purtăm în noi această foame
de a fi cuprinși, alinați, iubiți
de alte mâini, altă voce, altă inimă

în timp ce ne străduim să merităm
fără să știm că merităm doar pentru că suntem
așteptând iubirea de la ceilalți
prelungim în zadar agonia unei lipse
fiindcă iubirea începe cu noi
și așteptarea nu-i decât o scuză
pentru ce nu îndrăznim să cerem
știi?
viața nu dă nimic
celor care nu întind mâna
În mine bate o inimă albastră

mă hrănesc cu vise dintr-o viață
de care nu-mi amintesc
cireșii au înflorit a mia oară
pe un cer lipsit de culori
deși ard ca o lumânare într-o
mănăstire departe
mă joc cu umbre pe pereți și
gândurile cu două aripi îmi zboară
pe dinainte
simți?
revărsarea zorilor e tot mai aproape
în mine bate o inimă albastră

Primăvara asta nu-i decât o toamnă cu susul în jos

din degete cresc copaci cu scoarța abrazivă
seva lor rece pulsează în vene
și mușchi de pământ se întind de o parte și alta a inimii
oamenii s-au îndepărtat spre alte păduri
mi-au lăsat potecile tăcute și neumbrate
gândurile s-au prefăcut în păsări de pradă
ziua ciugulesc din mine cu lăcomie,
noaptea se ascund prin cotloanele sufletului,
unde vântul șuier-a pustiu
ploaia nu mai vine astăzi
lacrimile fac și ele cale întoarsă
primăvara asta nu-i decât o toamnă cu susul în jos

Dacă ascuți întunericul,

întunericul acesta de april,
ce și-a întins umbrele că niște lungi tăceri,
realizezi că somnul e un scurt exil din viață,
un „piua” din jocurile copilăriei
pentru genunchii juliti și inimile frânte
dacă ascuți întunericul,
aproape auzi șoptit un adevăr
cu aromă de magnolie matură și lacrimi apuse
aproape că îți vine să crezi
că-n fiecă moarte o viață se-înfiripă timid
și că dimineața asta crudă
îți mângâie sufletul în lipsa
oamenilor - stele pe cer
dacă înveți să iubești întunericul,
înveți să faci pace cu tine,
lumină și umbră,
cel ce ai fost și cel ce vei fi

Port în mine o candelă

pe care o femeie mărunță, cu părul cărunt,
mi-o aprinde la fiecare furtună
n-o văd niciodată, dar o simt
cum umblă în vârful picioarelor,

o apariție suavă și blândă
cu grădina ei înmiresmată de trandafiri catifelati
și regina-noptii cu parfum amețitor
și sufletul meu, barcă fără cârmă în valuri,
izbită fără milă de stânci ascuțite, ivite în larg,
fără speranța de a mai ajunge întreagă la mal
căci cine să salveze o femeie
din ghearele propriilor furtuni?
doar o bătrână aprinde candela și se roagă neîncetat
lumina ei caldă dezleagă colțuri de suflet ferecate pe veci,
cu cheia aruncată în abisuri întunecate
ochii nu o mai văd, dar inima o știe
cum umblă în vârful picioarelor,
să nu-mi sperie fluturii așezați pe gene
ce puteri magice poate avea
o femeie mărunță cu numele ei de bunică,
ce forță o mână din alte lumi

Încă un poem începe cu nu

nu uit oamenii
doar momentele când aleg să-și iasă din suflet
să fie dintr-un ego nemărginit
atunci nu poți decât să privești
pentru că nu, ei nu sunt așa
cuvintele mele au scos la iveală fiara
de dincolo de ziduri
și acum țipă și dau cu pumnii în oglindă
dar nu, ei nu sunt așa și nici nu ar putea fi
suntem cu toții niște albi - nu-i așa? -
rătăciți într-o lume neagră ca noaptea
câte un ciob de oglindă se mai ivește
de nicăieri și îi orbește cu strălucirea sa
îl privesc pe toate părțile și apoi
îl aruncă pe unde se nimerește
calcă desculți și se înțeapă în el
umbra îi urmează îndeaproape

eu
îi las să fie cum vor
să mă lovească cu pumnii
cu picioarele
cu cuvintele
să-mi sfâșie hainele
și să mă facă ciob

sunt oglinda umbrelor
nu uit oamenii
doar momentele când aleg să-și iasă din suflet

Niciun fir de ariadnă

umbre pe trotuare se adăpostesc sub copertine
trupurile se ciocnesc, parfumuri înțepătoare
amețesc simțurile în dimineți
cu lumini ce se strecoară timid
cuvinte ascuțite zboară de la un capăt la altul,
nerăbdarea plutește ca fumul gros, de țigară
privirile brăzdează cerul cu atâta nerușinare,
încât mă aștept să se porneasca iarăși potopul
prea mulți pixeli zâmbesc din spatele măștilor
prea multe suflete rătăcesc pe roți
și niciun fir de ariadnă nu se zărește
spre zorii unui alt univers

Crenguța MĂLĂIAȘ

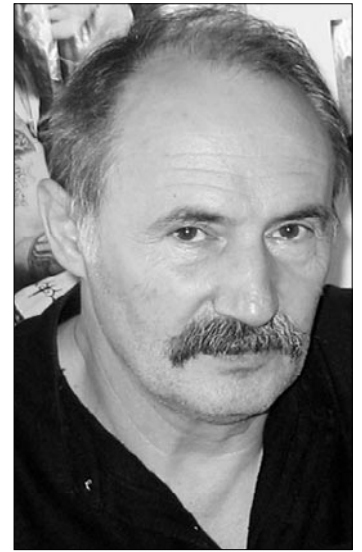
ARTE POETICE

■ Nr. 136
■ Iulie 2025
**Cafeneaua
literară**

Virgil DIACONU

*130 de ani de la nașterea poetului
Lucian Blaga*

ARTA POEZIEI MODERNE ÎN VIZIUNEA LUI LUCIAN BLAGA

„Graiul poetic modern se încheagă dintr-o substanță vizionară mult mai vârtoasă decât graiul poetic grec, sau graiul străbătut de ecouri ritmate.”

Lucian Blaga

Lucian Blaga (9 mai 1895 – 6 mai 1961) s-a oprit în mai multe rânduri asupra operei de artă, încercând să îi dezlege misterul. În antologia de texte teoretice *Scriitori români despre limbă și stil*, alcătuită de către Gh. Bulgăr (Editura Albatros, 1984, București, ediția a doua, revăzută și adăugită), se află un fragment de patru pagini, extras din *Trilogia valorilor* (ediția 1946, pp. 654-657), în care Lucian Blaga configurează o artă poetică concentrată și destul de interesantă, pe care o voi comenta mai jos. Citatele pe care le voi da sunt din antologia alcătuită de către Gh. Bulgăr.

Lucian Blaga afirmă mai întâi că „poezia dispune de mai multe mijloace de sensibilizare” a cititorului și, dintre ele, amintește „semnificația cuvântului”, „conținutul imaginar-intuitiv al cuvântului”, ritmul, „structura sonoră și poziția sintactică a cuvântului”.

Toate aceste cinci mijloace de sensibilizare și de impresionare a cititorului sunt, de fapt, „însușiri virtuale ale graiului”, sunt trăsături/principii ale „graiului poetic”. Blaga le mai numește și „transfigurările posibile ale graiului poetic”.

Poetul autentic își creează opera din limbajul (graiul) poetic, un limbaj care prezintă trăsăturile abia numite. Limbajul poetic este considerat de Blaga o abatere de la limbajul obișnuit, pe care el îl numește „grai vulgar”.

Blaga dă o atenție specială „graiului poetic” al poeziei, pe care, în volumul *Geneza și sensul culturii* (1937), îl numește „limbaj poetic”, așa cum îl numim și noi astăzi.

Poetul distinge între poezia clasică, cu ritm și rimă perfecte, și poezia modernă, care folosește *versul liber*. O particularitate a limbajului poetic modern este chiar *versul liber*, pe care Lucian Blaga îl preferă și susține împotriva versului de tip clasic, care era dominant chiar și în vremea sa.

„Ritmul, metrul, rima nu sunt valori absolute ale graiului poetic”, spune Blaga, iar asta înseamnă că poezia modernă se poate lipsi de ele. Așadar, poezia modernă are, față de poezia clasică antică, „un ritm foarte liber și adesea lipsit de rimă”, fără ca valoarea poeziei să fie alterată.

O altă caracteristică importantă a poeziei moderne este aceea că

„graiul poetic modern se încheagă dintr-o substanță vizionară mult mai vârtoasă decât graiul poetic grec, sau graiul străbătut de ecouri ritmate”.

Forța substanței vizionare a poeziei moderne este dată de faptul că poetul folosește „metaforele de factură (...) îndrăzneță și de o (...) mare densitate vizionară”.

Folosirea metaforelor îndrăznețe, inedite, este înlesnită de faptul că poetul s-a eliberat de grija și obligația

ritmului și a rimei, pe care le cerea poezia de tip clasic, afirmă Lucian Blaga. Fiind eliberat de această grijă, poetul modern este determinat să se concentreze mai bine asupra substanței vizionare, deci asupra metaforelor îndrăznețe „și de o (...) mare densitate vizionară”.

Cum recunoaștem însă poezia autentică, din uriașa producție poetică a epocii?

„Se știe însă că arta cere să fie cântărită după criterii imanente ei. Faptul e așa de simplu și de capital, încât nu s-a ținut niciodată seamă de el, cu seriozitatea cuvenită. (...). Artă e apreciată în lumina unor valori imanente ei”, afirmă Blaga în *Trilogia valorilor* (Editura Minerva, 1987, p. 528).

Care sunt, însă, aceste valori imanente artei? Pentru Blaga, valorile care cântăresc arta sunt valorile ontologice din „orizontul misterului”... În ceea ce mă privește, cred mai degrabă că arta este creată și evaluată în temeiul unor principii estetice specifice artei în cauză. Spre pildă, poezia este creată în temeiul unor principii poetice estetice specifice poeziei – și chiar Blaga a vorbit mai sus despre nouă astfel de principii poetice, care, dacă sunt principii *creatoare* de poezie, ele funcționează și ca principii prin care poezia poate fi evaluată.

Aceasta ar fi, în mare, arta poetică a poeziei moderne, teoretizată de către Lucian Blaga. Iar noi vom reține că Blaga teoretizează și apără poezia modernă chiar pentru arta ei poetică, deci pentru faptul că ea are ca trăsături specifice versul liber, limbajul (graiul) poetic, metaforele îndrăznețe și „densitatea vizionară”. La aceste patru trăsături/principii poetice se adaugă, firește, și primele cinci principii, numite la începutul articolului: „semnificația cuvântului”, „conținutul imaginar-intuitiv al cuvântului”, ritmul, „structura sonoră și poziția sintactică a cuvântului”. În total, sunt nouă principii poetice estetice care, în viziunea lui Lucian Blaga, constituie *arta poetică* a poeziei moderne, o artă pertinentă, coerentă și densă, exprimată în puține cuvinte. Prin toate aceste principii, poezia modernă se diferențiază și individualizează față de poezia clasică și de graiul obișnuit sau „graiul vulgar” și are toate șansele să își seducă artistic cititorii.

Poezia și influențele literare

Lucian Blaga abordează cultura, literatura, poezia și din perspectiva influențelor literare. În secțiunea *Spațiul mioritic*, din *Trilogia culturii* (1, 1985), Blaga afirmă că literatura noastră a fost influențată îndeosebi de cultura franceză și de cultura germană. Dar aceste două influențe culturale/literare sunt diferite, pentru că în timp ce cultura franceză are o influență *modelatoare*, influența culturii germane este *catalitică*. Astfel,

„Cultura franceză își arogă, prin însăși natura sa, demnitatea unei valabilități universale. Ea se consideră model mai presus de orice discuție, și în raport cu «celălalt», ca exemplu suprem, ea nu admite decât să fie «imitată», ca lege și arhetip. (...) Cultura franceză dictează fiecărui străin, care se apropie de ea: «fii cum sunt eu»”. (ibid., p. 314)

În ceea ce privește cultura germană, aceasta exercită o altfel de influență decât cultura franceză.

„Ea nu se recomandă neapărat ca un model, fiindcă nu tinde spre clasic; prin tot belșugul ei de forme și alcătuirii ea e romantică, izvorând dintr-un cult primordial al individualului. Când apare în fața străinului, ea, prin chiar firea ei, sfătuiește: «fii tu însuți!»” (ibid., p. 315).

Influența culturii germane este *catalitică*, spune Blaga, așa cum sunt acele substanțe chimice, care deși nu se combină cu elementele care intră în reacție, au totuși calitatea de a stimula reacția elementelor respective.

La noi, influența culturii germane a creat linia culturală „Gheorghe Lazăr-Kogălniceanu-Maioreșcu-Eminescu-Coșbuc de inducțiune germană” (influență catalitică), iar cultura franceză a născut linia „de inducție franceză, Dimitrie Bolintineanu-Aleksandri-Macedonski, care se înfiripă și desăvârșește sub auspiciile unei influențe «modelatoare»”, ne asigură Blaga.

Poetul teoretician mai afirmă că poezia lui Eminescu este influențată de cultura/poezia germană și de „matricea stilistică românească”. Influențele catalitice ale culturii germane asupra poeziei eminesciene sunt, însă, slab argumentate de Blaga și poate că ele nici nu pot fi argumentate solid, atâta vreme cât cultura germană te îndeamnă *să fii tu însuți!*... Or, dacă Eminescu respectă acest imperativ al culturii germane, *să fii tu însuți!*, atunci poezia sa este creația strictă a spiritului eminescian, iar „cultura germană” nu are nicio influență concretă asupra poeziei tocmai create de poet.

Pe de altă parte, firește că poezia lui Eminescu poate să fie influențată de către un poet sau altul, însă acest fapt trebuie demonstrat pe text, iar nu prin entități atât de generale, precum „cultura germană”.

Blaga mai afirmă că „Eminescu e de un românism sublimat, complex, creator”. Dar și această influență a „românismului” trebuie demonstrată pe text, prin evidențierea asemănarilor existente între poezia eminesciană și ceea ce este considerat „românism”. Dar care sunt trăsăturile românismului? Și ce trăsături ale românismului se regăsesc în poezia lui Eminescu? În mod sigur, limba. Și altceva? Ce altceva specific românesc se află în poezia lui Eminescu?

În același timp, Blaga constată că „George Coșbuc e mai românesc decât Eminescu”... Dar nici acum nu știm ce este, de fapt, românismul, pentru a putea aprecia dacă această comparație între Coșbuc și Eminescu este îndreptățită și pentru a-i verifica adevărul. Teoretic, faptul că poetul „George Coșbuc e mai românesc decât Eminescu” nu îl ajută pe Coșbuc să fie un poet mai bun și mai important decât Eminescu. Iar asta înseamnă că românismul nu este o influență care poate să dea o valoare deosebită poeziei.

Lucian Blaga crede că poezia lui Eminescu este influențată de matricea stilistică românească, pentru că în poezia sa regăsim atât „spațiul ondulat, specific duhului nostru popular”, cât și imaginea Voievodului, din istoria noastră...

Atât spațiul ondulat (dealul-valea), cât și imaginea Voievodului din poezia lui Eminescu sunt doar elemente referențiale firești ale poeziei, care nu au capacitatea expresă de a determina valoarea poeziei eminesciene sau a altui poet. În plus, prezența lor în poezia lui Eminescu este

limitată la câteva poeme. Nu influența matricei stilistice românești îi oferă valoare poeziei lui Eminescu, ci *gândirea lui poetică*, a cărei forță stă în faptul că ea elaborează poezia în temeiul unor principii poetice estetice universale.

Dacă cele trei determinări exterioare – matricea stilistică românească, cultura franceză și cultura germană – ar avea „capacitate inductivă” reală, așa cum susține Lucian Blaga, atunci ele ar trebui să ofere valoare tuturor poezilor români ai epocii lui Eminescu... Iată, însă, că sutele de poeți din vremea lui Mihai Eminescu nu sunt totuși niște poeți de valoare, deci influențele generate de către cele trei mari valori bliagene (matricea stilistică românească, cultura franceză și cultura germană) nu au avut asupra acestor poeți niciun efect benefic.

Desigur, vom rămâne uimiți să aflăm că cercetătoarea Lucia Țurcanu găsește nu mai puțin de „365 de autori contemporani cu Eminescu, care au publicat poezie în perioada 1866-1889”... Ei sunt cuprinși în volumul *Eminescu 175. Agendă*, editat de către autoare sub autoritatea Memorialului Ipotești – Centrul Național de Studii Mihai Eminescu, în anul 2025. Însă au devenit toți aceștia poeți semnificativi sau de valoare datorită celor trei mari influențe despre care vorbește Lucian Blaga?

Astăzi abia dacă mai știm câte ceva despre 15-20 dintre cei 365 de autori, iar asta pentru că aceștia s-au intersectat, pe diferite căi, cu Eminescu, pe care îl cercetăm în mod obsesiv, iar nu pentru meritul în sine al poeziei lor. În rest, ei fac marea masă a poezilor uitați, care pot figura, eventual, într-un dicționar literar, dar nu în istoria estetică a literaturii.

O teorie a artei...

Lucian Blaga nu a teoretizat numai poezia, ci și arta, în general, căutând să îi afle felul particular, specific de a fi, constantele sau principiile definitorii și formative.

În volumul *Zări și etape, aforisme și însemnări* (Editura Minerva, București, 1990), care reeditează ediția princeps 1968 (Editura pentru Literatură, colecția Minerva), se cuprind mai multe eseuri și articole, care au ca tematică curente literare, estetica literară, cultura în general, apărute în perioada 1919-1930. Cel mai important dintre acestea este articolul *Stihuri* (1924), în care Lucian Blaga afirmă că

„în procesul de creare al artei și de creație a operelor artistice, rolul principal îl joacă, după părerea noastră, anumite *valori* conștiente și inconștiente, valori de cari spiritul uman e călăuzit în afară de orice relațiune cu natura. Ceea ce interesează, prin urmare, în rândul întâi teoria artei, sunt aceste atitudini și valori”.

Valorile în temeiul cărora sunt create operele artistice sunt, spune Lucian Blaga, *individualul*, *tipicul* și *absolutul*.

1. *Individualul*. Întâlnită mai cu seamă în creația popoarelor germanice, dar nu numai la ele,

„«individualitatea» devine suprema valoare a unei vieți în continuă diferențiere. (...) Ce altă chemare ar putea avea artistul decât aceea de a «individualiza» întâmplările, suferitele, fenomenele?”, se întreabă Blaga.

Personajele lui Shakespeare sunt, de pildă, puternic individualizate. Pe de altă parte, arta individualului are dezavantajul că ea „ține să înregistreze toate zvonurile haotice ale vieții”.

2. *Tipicul*. Atât ideile platonice, cât și arta plastică din „epoca pericleică (...), proclamă «tipicul» ca valoare supremă”. Trăsăturile artei clasice grecești, precum „armonia, simetria, proporția” sunt, spune Blaga, „postulate inerente ale «tipicului»”.

Pasiunile și gândurile eroilor dramelor antice grecești sunt recunoscute de noi prin „generalitatea lor omenească”, iar legile lor de compoziție, unitatea de spațiu și timp, sunt și ele „postulate ale «tipicului» rotunjit în sine.” În general, „din orice operă de artă greacă se desprinde cu ușurință înțelesul tipizat al vieții.”

3. *Absolutul*. Există opere de artă și chiar epoci care exprimă tendința spre absolut. De pildă, „dogma (probabil dogma religioasă, p.m.) este formula absolutului”, pentru că ea îi cere individului să se supună „orbește formulelor, acțiunilor, întocmirilor în cari se concretizează ideea de «absolut».” Individul devine astfel „un simplu mijloc al «absolutului»”, afirmă Blaga.

„Icoanele sacrale în ritmul lor identic, liniar, copleșit de repetiție”, exprimă ideea de absolut. „Arta bizantină cu monotonie ei dumnezeiască nu e opera unor «indivizi» în înțelesul de personalități «originale»”, ci „e lucrarea unui spirit unitar ce îi străbate pe artiști.”

„Stilizarea supraindividuală, simbolică, abstractă a lucrurilor și ființelor” întâlnită în general în artă este și ea o manifestare a tendinței spre absolut.

Ilustratoare a tendinței spre absolut este mai cu seamă *arta expresionistă*, crede Lucian Blaga. „În poezie se cântă marile porniri ale spiritului vizionar, în afară de orice sentimentalism vag și decadent”. Impresionismul „vag și nuanțat” este înlocuit de „tendința hotărâtă spre absolut.”

Și totuși, în epoca lui Blaga există mai mult „voința de credință, setea de credință, dar nu credința.” Individualismul pare să fie la putere, pentru că fiecare vrea să fie el însuși, însă „fără de nici o concesie (făcută, p.m.) vreunei puteri supraindividuale. (...) Avem setea de absolut, dar fiecare vrea să-l ajungă pe drumul său propriu, fără cooperare.”

Pe de altă parte, trebuie să acceptăm că „sunt semne, multe chiar, că năzuința spre absolut e în creștere astăzi. Individualismul s-a atomizat și s-a măcinat până la epuizare. (...) Niciodată Europa n-a suferit de pe urma individualismului ca astăzi. Mergând mai departe pe același drum, sfârșim în haos sufletesc. Sufletul contemporan e în căutarea unui drum de scăpare.”

Lucian Blaga a scris acest eseu în 1924, când avangarda românească se manifesta deja de doi ani în literatură și în artă, în general. Discursul pro absolut al lui Blaga apare ca o replică la atomizarea literaturii creată de avangardă, la individualizarea excesivă a operei de artă, care a abandonat principiile estetice generale ale artei. Tocmai de aceea Blaga afirmă că

„organizarea sufletelor (creatoare, p.m.) se face sub semnul absolutului. Forțe fără nume vor crea noua împărăție a spiritului.”

Absolutul profețit de Blaga este „noua spiritualitate colectivă” (...), noul stil al vieții, născut din setea de absolut”. Dar „noul stil al vieții, născut din setea de absolut”, nu a cucerit totuși pe deplin nici viața reală, nici toată poezia. În literatură, absolutul este prezent numai în operele câtorva poeți sau literați de valoare. Apoi, el nu este singurul element care determină literatura.

Cu privire la cele trei valori descrise de către Lucian Blaga în articolul *Stiluri* – individualul, tipicul și absolutul –, valori care în viziunea lui Blaga configurează, fiecare, câte o tipologie artistică sau literară distinctă, cred mai degrabă că, în operele artistice sau în cele literare autentice, ele se manifestă împreună, iar nu separat.

De exemplu, într-o poezie autentică se află, deopotrivă, valori ontologice individuale, valori ontologice tipice și valori absolute, într-o pondere în care unele dintre acestea pot fi dominante. În ceea ce privește valorile stilistice ale poeziei sau literaturii, acestea sunt atât tipice, cât și individuale. De pildă, metaforele unui poem sunt concretizarea sau individualizarea unei tipologii a metaforei, care este universală. Metafore concrete absolute nu există.

În studiul *Artă și valoare* (1939), cuprins în *Trilogia valorilor, Opere 10* (Editura Minerva, 1987), Lucian Blaga ne asigură că „Ființa artei consistă în revelare sensibilă, în tipare stilistice, a unui mister” (s.a., p. 556). Dar despre ce mister este vorba? O clarificare a lui pare să se întrezărească în acest citat:

„Opera de artă se produce în ordinea existenței umane în orizontul misterului, și se declară ca revelare a acestuia; ca atare opera de artă îndură totdeauna tiparele categoriilor stilistice. Cert, opera de artă are, prin structura sa, un caracter metaforic în raport cu un mister, la care se referă, și în chip constitutiv ea e modelată de categorii stilistice”. (p. 557).

Misterul revelat al artei este, așadar, de ordin existențial, însă „categoriile stilistice” care configurează opera de artă nu ne sunt prezentate și detaliate și de aceea ele rămân niște nebuloase, niște abstracțiuni, care nu pot determina o estetică a artei. Apoi, teoretizarea artelor împreună, deci la pachet, este riscantă, pentru că fiecare artă are specificul, personalitatea și autonomia ei, fapt pentru care ele trebuie cercetate și definite separat, individual. Mă îndoiesc de faptul că pictura, poezia, proza, sculptura, muzica, dansul, proza, drama și arta dramatică au aceleași principii formative și de evaluare.

Oricum, dacă vrem să ne lămurim asupra conceptului poeziei moderne sau a artei sale poetice, atunci trebuie să ținem cont de toate dezvoltările teoretice blagiene de mai sus, cu corecțiile respective, și, mai cu seamă, să avem în vedere arta poetică pe care Lucian Blaga o prezintă la începutul acestui articol, unde teoreticianul are ca obiect expres poezia și își conturează mai bine și la obiect ideile. Reușita lui Lucian Blaga privitoare la arta poetică a poeziei moderne o constituie, așadar, îndeosebi fragmentul din *Trilogia valorilor*, primul comentat în prezentul articol, cel în care poetul analizează doar poezia modernă, căreia îi

surprinde destul de bine cele nouă principii sau trăsături poetice estetice.

Să revenim, însă, la poezie și să citim două seducătoare poeme blagiene.

Scrisoare

Nu ți-aș scrie poate nici acum acest rând,
dar cocoși au cântat de trei ori în noapte –
și-a trebuit să strig:
Doamne, Doamne, de cine m-am lepădat ?

Sunt mai bătrân decât tine, mamă,
ci tot așa cum mă știi:
adus puțin de umeri
și plecat peste întrebările lumii.

Nu știi nici azi pentru ce m-ai trimis în lumină.
Numai ca să umblu printre lucruri,
și să le fac dreptate spunându-le
care-i mai adevărat și care-i mai frumos?
Mâna mi se oprește: e prea puțin.
Glasul mi se stinge: e prea puțin.
De ce m-ai trimis în lumină, Mamă,
de ce m-ai trimis ?

Trupul meu cade la picioarele tale
greu ca o pasăre moartă.

Izvorul nopții

Frumoaso,
ți-s ochii-așa de negri încât seara
când stau culcat cu capu-n poala ta
îmi pare
că ochii tăi, adâncii, sunt izvorul
din care tainic curge noaptea peste văi
și peste munți și peste seșuri,
acoperind pământul
c-o mare de-ntuneric.
Așa-s de negri ochii tăi,
lumina mea.

* Eseul face parte din volumul *Arta poeziei*, aflat în lucru.

Bibliografie

1. Blaga, Lucian, *Trilogia culturii*, 1985, ediție îngrijită de Dorli Blaga, studiu introductiv de Al. Tănase, Editura Minerva, București.

Arta de a nu spune Nimic

Se spune că trăim într-o epocă a comunicării, dar domnul X – să-i zicem cu indulgență așa – nu comunică: el propovăduiește. Se exprimă cu o voluptate lexicală vecină cu epilepsia stilistică, înghițind silabe din limbi moarte și regurgitându-le în fraze pe care nici Google Translate n-ar avea curajul să le traducă.

Nu vorbește, nu. El „vehiculează conceptualități transversale” și „problematizează paradigme”. Dacă întreb de ce plouă, îți răspunde că e „o precipitație cu substrat meteorologic și potențial umidificator”. N-ai înțeles? Nici el. Vocabularul său e un fel de mobilier rococo: inutil, strălucitor și total nepotrivit într-o garsonieră mentală. Folosește cuvinte ca ontologic, epistemic, metanarativ, dar le plasează ca un ospătar care servește ciorbă în cești de cafea. A zis într-o conferință că „experiența lecturală este o formă de transgresiune a referențialului narativ înspre o estetică a incompletului”, doar pentru că voia să spună că n-a înțeles cartea.

Este genul de om care spune „sunt profund sinergic cu ideea” când ar putea foarte bine să zică „îmi place”. Dar nu, el nu „place”, el „rezonează epifanic în proximitatea conceptualului dialogic”.

Ironia supremă? Nu acceptă corecturi. Dacă-i spui că a folosit greșit „diacronic” (în loc de „sincronic”), se uită la tine de parcă ai fi întrebat cine a fost Shakespeare: „Dragă, eu folosesc limbajul într-o

cheie personală, deconstructivă.” Da, sigur. Și pisica mea are o cheie personală când dărâmă ghivecele, dar nu pretinde că e arhitectă. Pe scurt, domnul nostru se vrea un Socrate reîncarnat în epoca hashtagului, dar reușește doar să fie un fel de Dunning-Kruger ambulant, cu pretenții de enciclopedie și conținut de oracol din cartier. Și totuși, nu putem fi supărați pe el. Ne oferă, fără să știe, una dintre cele mai rare bucurii ale lumii moderne: plăcerea pură de a râde inteligent. Sau, cum ar spune chiar el: o reevaluare ludică a imposturii semiotice în praxisul cotidian al verbalului nefuncțional.

Christian W.

Semnal editorial

Vise, elegii, răstigniri

Poetul **Ion Dogioiu**, profesor de istorie și filosofie la Colegiul Național *Alexandru Odobescu* din Pitești, aduce în atenția cititorilor un nou volum de versuri intitulat **Negustor de fluturi**, apărut de curând la *Editura Bibliotheca* din Târgoviște. Noua carte păstrează ceva din tonul elegiac și din atmosfera romantică pe care le-am remarcat acum câțiva în *Drumul către cer* (*Editura Ars Libri*, 2018), autorul aducând în completare diverse tematici, punând accentul cu precădere pe interioritate, pe cunoașterea de sine și implicit pe cunoașterea lumii.

O țesătură fină a singurătății și o neliniște greu de controlat se pot distinge în noile poezii ale lui Ion Dogioiu, chiar și acolo unde clipa trăită plenar pare că nu mai lasă loc rănilor învechite de vreme. În micile nesiguranțe, în pendularea dintre dorință și retragere, dintre încercare și neîncredere, se percepe cu ușurință o luciditate asumată și reflexul de a pune totul la îndoială.

Privirea intensă asupra evenimentelor trecute și a celor care se întâmplă, regretele și suita de întrebări retorice, scenele arhaice cu încărcătura lor de sens, drumul prin memorie, scurgerea implacabilă a timpului marcată de perspectiva ieșirii din labirintul existenței sunt fațete ale temelor încorporate în poeme.

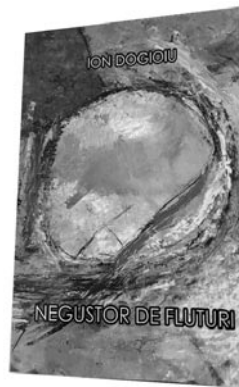
O dragoste nouă, având ca fundal tristețea ploilor de noiembrie, pare totuși să zdruncine angoasele și să îndepărteze, chiar și pentru puțină vreme, curentul rece al îndoielii:

„Ne adăpostisem sub tufa înaltă de sânger./ toamna arunca peste noi noian de culori./ priveam cum treceau cohorte de îngeri/ prin frunze zbârcite, prin șiruri de nori./ Căzusem prizonier într-o poveste,/ scrisă pe cerul ca un fum de tutun,/ că ești frumoasă/ în ce limbi pământești să-ți mai spun?” (*Sub tufa înaltă de sânger...*)

Mi-au atras atenția unele poeme care reflectă cum nu se poate mai bine chipul liricii lui Ion Dogioiu, ba aș putea plasa zicând că reflectă însuși chipul autorului, „din altă lume și alt veac”:

„e vineri, zi de răstignire/ un plop împunge coasta cerului/ cu lance verde și subțire/ prin frunze vântul/ trece agale/ aștept să curgă apă și sânge/ din cerul răstignit/ între punctele cardinale// Doamne, cum poți să mă iubești/ când pentru cămașa Ta/ joc cu soldații zaruri?/ Doamne, cum de m-ai găsit?/ sunt singur și neînsemnat/ rău fără maluri/ mare fără valuri// ești atât de aproape de mine/ pe fruntea străpunsă de spini/ văd sângele-nchegat/ Doamne, cum de nu m-ai uitat? (...).” (*Răstignire*)

Întorcerea la rânduiala veche, la valorile adânc ancorate în conștiința înaintașilor, rămâne o constantă în poezia lui Ion Dogioiu,

iar câteva poeme cu această temă devin adevărate confesiuni expuse cu o directețe înduioșătoare (vezi *În loc de postfață/ pseudo cv*), dublată de o poziționare luminos-afectivă:

„tata nu-l citise niciodată pe platon/ dar era în felul lui un înțelept/ și din înțelepciune/ se îmbrăcase în dragostea lui Hristos/ ca într-o cămașă albă/ pe care nu o lepăda niciodată/ fiecare zi era/ sărbătoarea întâlnirii cu El// (...)// auzise într-o noapte/ când stelele se prăvăleau/ peste dealurile de dincolo de sat/ cum îngerul striga:/ deschideți porțile Împăratului Împăraților!// (...)// tata nu știa nimic despre Don Quijote/ dar credea că dragostea poate să schimbe/ orice casă într-un castel// deschisese poarta cu balamale ruginite/ și Domnul înflorise ierburile/ cu tălpile Lui (...).” (*Cămașa albă*)

Mai solide și mai echilibrate stilistic mi s-au părut poeziile care rămân în tiparele clasice, cele care curg frumos în matca pe care poetul o cunoaște temeinic, unde apele se adună cu ușurință, fără ostentație:

„Am visat/ un cal cu stea,/ Doamne,/ ce frumos era!/ Și m-a dus/ în jos și-n sus/ într-un cer fără apus,/ ca o mare-n legănare,/ născând pești/ din ciob de soare./ Timpul preschimbat/ în clipă/ mi-a pus pe umăr aripă,/ apoi și pe celălalt/ și-am zburat către înalt,/ mai departe, mai departe,/ unde nu există moarte,/ doar grădini/ cu ierburi verzi,/ Doamne-n ele să mă pierzi!/ În zbor lin/ de flori și fluturi,/ Doamne-n alt cer să mă scuturi!” (*Vis*)

Liliana RUS

CRUCILE LIRICE ALE LUI RÎTOMIR

Rakova Bara, de i se mai zice **Rícobara**, e un sat din Serbia de est ce numără cam 400-500 de locuitori, comunitate de *vlahi*, adică români, din districtul Braničevo de pe valea Timocului, aproape de *Dunărea* [care] este *îngustă* încât se vede România, dar mai ales *se auzea foarte bine peste apă cum cântă fetele românce*.

Ratcu Golesîn e pseudonimul literar al lui Ratomir Marković, de i se zice în sat *Rîtomir/ Rîtomică lu Tinu lu Coana, dî Bratuon/ Gol'esîn*, poet valah din Rakova Bara / Rícobara, născut la 17 septembrie 1943, absolvent al Facultății de filologie, cu prima generație de studenți români la Catedra de limbă și literatură română, înființată acolo de regretatul prof. dr. Radu Flora.

De la Ioan Baba aflăm că legăturile lui Ratcu Golesîn cu românii din Voivodina „au fost și amare, în sensul că la vremea tinereții nu a fost acceptat la Postul de Radio Novi Sad și Casa de Presă și Editură «Libertatea»” și că abia „mult mai târziu, după acea perioadă de involuție sau, de ce să nu spunem, de reticență sau «frică națională»”, a fost primit de revista „Lumina” și publicat în câteva rânduri.

Între timp, scriitorul a dat la iveală seria *Poeticilor cotidiene*, ajungând acum la cea de-a noua plachetă, „ediție de autor”, imprimată în 2024 la Tipografia „Kompromis design” din Požarevac într-un tiraj de 200 de exemplare numerotate, dintre care l-am primit recent, expediat de autor, pe cel cu numărul 155.

Recenta cărțuție cuprinde 49 de poezii, nouă fotografii vechi, din care ne privesc, de dincolo de timp, mai îndepărtat (1949) sau mai apropiat (1997), unii dintre protagoniști (Catița cu soțul său Drîgoliub, adolescentul Borică, Slavița cu soțul său Vlada, Rujulica mireasă ș.a.) și o pagină *În loc de postfață*, intitulată *Cinci scandaluri poetice*. Reluate din placheta anterioară, „scandalurile poetice”, prezentate extrem de succint (două doar prin numele scriitorilor implicați), a căror înțelegere necesită o oarece familiarizare cu dedesubturile vieții literare din Serbia, evocă cinci nume de poeți de etnie română (Vasco Popa, Florica Ștefan, Ion Miloș, Slavco Almăjan, Ratomir Marković).

Dacă despre poeziile din placheta cu numărul VIII scriam că îmi sugerează un obiect nelipsit pe vremuri din casele de la țară, fixat pe un perete în vecinătatea sfintei icoane, un dreptunghi de carton pe care erau lipite fotografiile ale celor dragi, plecați în lume sau din lume, bărbați și femei în straie de sărbătoare, chipuri crispate de emoție și de solemnitatea momentului, bătrâni aflați poate pentru singura dată în fața unui aparat de fotografiat, femei ușor surzinate, tineri încrezători în viitor, acum, cele 49 de poeme – imortalizând în și prin cuvânt un chip, un loc, o întâmplare –, prin ghidușa undă de ludic, prin ușoara adiere de șăgalnic, prin surâsul în colțul gurii, amar, pe care îl provoacă, cheamă în minte imaginea aceluia Cimitir Vesel al moroșenilor noștri.

Poeziile din această nouă *Poetică cotidiană* propun o întoarcere spre copilăria trăită în Rícobara și, de câteva ori

și numai în fugă, spre adolescența studențească din Belgrad (*Prin ușă se auzea vocea de orator/ a lectorului nostru Octav Păun [...] am avut impresia că vorbește/ George Călinescu la Belgrad.*) ori din tinerețea trecerii lui Golesîn prin România (*Acum vreo treizeci de ani/ în România nu exista Coça Cola,/ acea băutură răcoritoare imperialistă,/ ci Brifcol[®], băutură răcoritoare socialistă*).

De aici, din această permanentă întoarcere în copilărie, vine nota de ludic împletită cu duioșia spunerii, căci da, poemele lui Ratcu Golesîn sunt niște povestiri despre bunici, despre tovarășii de joacă, despre câini, despre înmugurirea primilor fiori erotici (Rujulica era *stinsă de frumoașă, Când mă duceam după apă la fntînă,/ cu ea glumeață și vorbitoare,/ eu duceam ulciorul meu cel mic*). Întâmplări dintre cele mai comune, oameni cât se poate de simpli, o viață lipsită de eroism, deși însăși continuitatea acestei insule de românism în marea populației slave din fostele republici iugoslave este cel mai mare act de bravură al acestei colectivități.

Poate tocmai acest eroism este sugerat prin plasarea în deschiderea plachetei a poeziilor care atestă cerbicia localnicilor de a vorbi românește chiar și în familii mixte (*Cu copiii vom vizita la țară/ la Turîia, în Serbia de est,/ pârînții mei și rudele mele/ și acolo ei vor învăța românește*), chiar și în vremurile în care populației *vlahe* îi era interzis a-și rosti graiul (*Atunci când în Serbia de est/ copiii români învățau numai în limba sîrbă –/ corul dascălului Drîgoliub cînta și românește*). Câte-o *noră fatală*, precum cea evocată în poezia cu acest titlu, pe care o bănuim sârboaică, e sancționată de autor pentru decizia ei, precum morții din Săpânța cărora li se scria pe cruce păcatul ori năravul blamabil, să nu fie uitat în veci: *am hotărît ferm/ să nu mai vorbesc limba voastră!/ Voi toți membrii familiei/ să învățați și să vorbiți/ numai limba mea!*

De aici, din această permanentă întoarcere în copilărie, vine și lipsa aproape totală a trimiterilor spre viața politică a Iugoslaviei, atât de prezente în placheta anterioară (parcă-l auzim pe Creangă: „ce-i pasă copilului când mama și tata se gândesc la neajunsurile vieții...?”). O singură dată este amintit *Tito* cu *politica lui de nealiniere*, președintele care, din vizitele sale prin Serbia de est, *zonă populată și cu români*, căra cu mașina blindată lingouri de aur, *care era și*

al populației române de acolo, spre a-l împărți prietenilor lui din țările nealiniate.

În schimb, este încă vie amintirea războiului nu de mult încheiat, oamenii încă își plâng morții (*Dobrosav al meu a pierit în Șumadiia/ imediat după ce a început războiul,/ în o mie nouă sute patruzeci și unu...*), bătrânii își poartă amintirile din război ca pe niște răni sau medalii, dau lecții feciorilor, precum aceea, memorabilă, de o actualitate dureroasă, a tatălui Tinu (*Bunicul tău Iliia a pierit/ în Primul război mondial/ pentru a se făuri Iugoslavia,/ eu am fost în Al doilea război mondial/ pentru a mai exista Iugoslavia –/ generația ta acum o distruge*).

Nu se întâmplă lucruri ieșite din comun în universul liric al lui Rătcu Golesîn, viața e făcută din întâmplări banale, localnicii își lucrează peticul de pământ, cultivă varză, căpșuni prin vie și fasole printre rândurile de porumb, cultivă ilegal și tutun bainovaț, chiar și copiii știu să păstreze secretul tutunului, *pentru că ne plăcea/ când ne spunea moșul Milatin/ cuvinte în limba franceză –/ ce i-au mai rămas lui/ de pe Frontul de la Salonic/ unde luptau de partea noastră/ și soldați francezi*. Românii/vlahii și sârbii trăiesc ca frații, *Moșul Ievre, sîrb din Gareva*, vine iarna în vizită la fratele meu Trițu în Rîcobara, deși de etnii diferite *Trițu mi-e ca și un frate*.

Băbăți își văd de ale lor, unul e *mecanic la Căile ferate*, altul, Vuoia, e tractorist, Vîtomir Bugariu avea mașină de tuns, cam veche, Vlada e profesor, Neven a făcut un an de închisoare. Mita cel Mic e lăutar, e cam hâtru, îi amăgește pe copiii din sat, *eu nu pot să vă dau vioara mea,/ pentru că n-am altă vioară,/ dar vedeți ce burtă mare are ea –/ cînd va făta ea,/ eu o să vă dau cîte o vioară*. În timpul liber, beau suc și bere la prăvălia lui Deian, ori la prăvălia lui Vlasta Coțcariu, *șed pe trepte și vorbesc,/ unii beau bere sau țuică, vorbesc despre copii, Neven se cam laudă/ că muncește mult/ și că are de toate în casă*. Femeile sunt îndrăznețe cu vorba încă de mici, nepoata Vesna își întrebă bunica văduvă dacă are vreun moș, iar bunicii Vita i-a plăcut mult întrebarea, *se vede că este nepoata mea!*. Mature, rostesc în gura mare adevăruri nu tocmai agreabile: *Lasă ai noștri holdele lor nesăpate aici/ și sapă holdele niemțliuor în Niemție**/ ei să țină Niemția lor în picioare*. Ajunse la vârsta măritişului, fug de acasă după bărbatul iubit, nașterea e o întâmplare oarecare, nu tulbură cursul vieții, femeile nasc precum *mama mea*, Stanița, *la coliba noastră, pe deal*, apoi, *după cîteva ore mama m-a luat în brațe/ și cu fratele meu Prvoslav/ a plecat cu mine în vale, în sat*.

Copiii păzesc oile cu bunicul, cântă la cimpoi, îndură micile aluzii erotice ale celor bătrâni (*Nu ți-e bun cimpoiul acela;/ vezi că-ți răsufli burduful –/ găsește-ți unul mai bun!/ – Nu știu unde să-l gădesc./ – Găsește o fată frumoasă!*). Alteori, rîd de bunicul care, după ce s-a introdus curent la noi în sat, confundă becul de la coliba lui baba Jivana cu stelele de pe cer. Alteori, ai bătrâni îi provoacă la trîntă pe cei mici, să le încerce curajul și priceperea: *– Hai să ne luptăm,/ zice Guțu către Nenad,/ copil de ureo cinci ani*, pentru ca, pus la pământ, moșului Guțu mult să-i pară rău lui/ *că Nenad nu este nepotul lui*. Tinerii se împrăștie prin lume (profesorul Deian a venit din Canada la înmormântarea mamei), alții, rămași în sat, au

motoare DKV și vorbesc păsărește („Vi pi no po, Ve pe li pi ză pă re pe...”).

Autorul surprinde gesturi mici, dar semnificative, redată în câteva vorbe – „acul” cu care-și fixează personajele precum găzele într-un insectar: după tractoristul Vuoia, venit să-i ajute pe sătenii din Rîcobara la treierat grâul, plîng, la plecarea, *niște rîcobarene tinere și frumoase*, plîng și *niște rîcobarene de vîrstă mijlocie*, ba chiar și *niște babe!* Un altul, morarul cu rîndul Pau lu' Piatru lu' Cuzma, când se ducea la deal la prăvălie, la cîrciumă [...] își presăra puțină făină/ pe pălărie, pe cojoc –/ să vadă lumea din sat/ că [...] are rînd în moară.

Moartea face și ea parte din viață, nu e nici eroică nici spectaculoasă, chiar dacă uneori se mai întâmplă și accidente (*uica Draghii a pierit/ cînd a căzut sub remorca tractorului*), cei rămași trag *zvuonu****, împlinesc datina (*Rude, foști elevi, prieteni, vecini,/ tristețe, lacrimi, plîns, bocet –/ obiceiuri de înmormîntare*), ritual bine stabilit, *așa ne-a fost vorba [...]/ ea să se cînte**** după mine,/ dacă voi muri eu înaintea ei/ dar eu să-i bat zvuonu,/ dacă va muri ea înaintea mea*. Oamenii se duc la biserică, țin hramurile – la Rîcobara hramul e de *Sfici-Iliie*, se face horă, cântă la vioară Mita cel Mic, *lăutar din Doleașnița –*, țin și tradiția (încălcarea obiceiului e sancționată, *Velizăr era comunist/ și îi interzicea lu' Iela/ să dea de pomană*, dar după moarte îi apare acesteia în vis rugînd-o *să-mi dai și mie de pomană/ niscai mîncare, apă, băutură*, căci eu *nu am nimic/ și stau alături ca un sărac/ setos și flămînd*).

Reîntors în copilărie, autorul nu-i uită nici pe prietenii necuvîntători, ai lui și ai altora, mulții căini din sat (*Șuduricu ce păzea oile, Șarcu, al familiei lui Borică, Tuți – căteaua cea bătrână, Ciobo, care a mîncat un rățoi, Fifi cel devotat – păzea puovărul uitat pe câmp al mamei Stanița*) ori calul *Țvetco* în care părinții au deplină încredere (*– Cum să se ducă copilul, a zis mama/ cînd nu știe drumul?/ – Știe Țvetco, a zis tata*).

Departate de lumea carnavalescă, de bîlciul existenței din *Lilieci* lui Marin Sorescu, Rătcu Golesîn observă, înregistrează, găsește esența unei existențe umane și o fixează pe „crucea” lirică a fiecăruia, nu ca să sancționeze, ci ca să se știe, să nu se uite, să dea mărturie de viața acestui cuib de români de dincolo de Dunăre, părăsiți în uitare de țara-mamă de dincoace de Dunăre.

„Poezia se face și din amănunte ne semnificative, sau nepoetice”, zicea prin 1978 Marin Sorescu și se pare că vlahul Rătcu Golesîn e de aceeași părere, doar că el o numește *poetică a cotidianului*, iar rezultatul nu este un spumos spectacol, ci un tulburător cimitir de la Săpânța nu tocmai vesel, ridicat, cruce după cruce, din încăpățănarea autorului și a „personajelor” sale de a continua să fie.

* Denumirea băuturii răcoritoare era, de fapt, Brifcor. Apăruse după 1980, concurînd cu celebrul Cico, pe piață din 1970, foarte apreciat de români.

** Germania

*** Clopotul

**** Să bocească

Rodica LĂZĂRESCU

Ora et labora

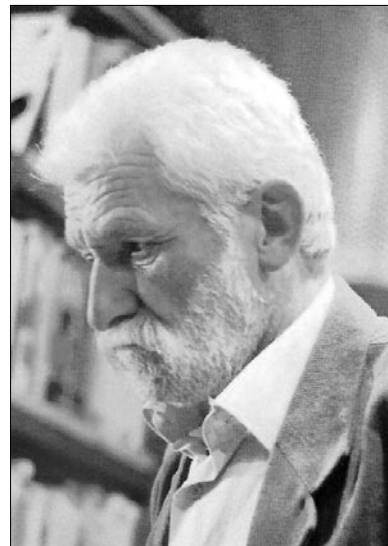
În matricea războiului stă puterea numerelor
și a diviziunilor.
Uralii sunt departe, Carpații sunt aici, uneori
în chiar numărul inimii, 1.
Nu pot să spun, nu are rost să delegăm despre
cum a fost războiul urii, o înfruntare de Putere
cu cealaltă Putere, pătrat la pătrat, *dinte* pentru *printre*.
Putere cu Putere viețuiește, chiar pot conviețui.
Până când?... Până când una dintre puteri începe
să se plictisească.
Da, vă voi spune cum am câștigat războiul.

[În aniiăștia numai un război nebun a rămas
consemnat în anale,
celelalte sunt înfruntări, lovituri la splină,
ungeri la scurgeri,
unde „operatorii” au avut vreme să-și numere morții,
bucată cu bucată. *Cestălant* război, a fost cum a fost,
a fost și este unul în care
nimeni nu numără nimic, nici dintr-o parte, nici din alta,
combatante, sfârtecătoare
pentru simplul moft mondial că morții nu contează...
Ce să mai vorbim despre vii... Ha-ha-ha... Viii!?
Însă toate astea au fost până la un moment dat.]

Am câștigat războiul prin *mijlocirea* faptelor
și nefaptelor,
a știutelor și neisprăvitelor. Da, neisprăvite.
Am început să numărăm: 1, 2, 3, ...7, ...11..., serii întregi,
ca în teoria și șirul lui Fibonacci.
Mai mult, am descoperit propria noastră teoremă,
a re-numerelor
și a *re-seriilor* infinite..., localizate și dislocate –
unele de nemți, altele de ruși iar mai altele
de americani & comp.
Generalul nostrum Münchhausen
a reușit să re-numere până la aproape infinit,
iar acest fapt s-a petrecu într-o fracțiune –
într-un mod de *aproape Crăciun* –,
în timp ce explozibil, armament, transportoare,
harnașament, drone, avioane... Ce să mai spunem...
Moarte, sânge; sânge, moarte – suferințe.
Astăzi, cel mai lăudat fenomen a fost Nesuferitul.
Ei, hei!
Generalul a țintit infinitul și, dintr-o *buklă*,
toate astea au luat-o razna...
[Incredibil, ne-am ajuns din urmă, Doamne,
când ei pe noi, când noi pe ei...]

Că vine vorba: Ne mai recunoșteam,
ne căsăpeam între noi, ne înfruntam sângeros
până la glezne, până la genunchi, până la brâu,
până la creier –
știți bine, ca în poemul de premiul Nobel
al lui Nichita Stănescu.

Număram, număram și nu ne mai opream,
foc cu foc, până la ultimul proiectil, până la
ultima suflare dușmană...

Voi, noi,
nimiciți suntem, dar primiți sunteți prin
metoda matematică a diviziunilor
și exprimarea anticipativă
exactă a numărului de prim ajutor.
Repet, sub contradicție de jurământ:
până la respectarea cu strictețe a dușmanului,
în cele mai mici amănunte,
călcat ca orice hartă structuralistă, în relief negativ,
dar în frunte cu teoria negaționistă fluturând,
valabila,
invariabila.
Cu matematica și negaționismul i-am înfrânt și ne-am
băgat pe gâtul lebedei [unii susțin că s-au „strecurat” ...].

Fraților, mă tem că suntem victorioși!

Abia acum, abia acum, după 5 ani și 3 luni,
am ajuns în bătaia razelor galbene ale soarelui,
ca în formulele din vis și formulele 1,
aproape,
aura soarelui din creier umblă prin noi luminând
stomacuri, fिकाți, viscere, pipote, vezici...

Așa am fost câștigat acest crunt război
aproape mondial...
Extrem de crud, dar conform cu prevederile
Corporației de la Melbourne...
...Căci demult nu mai purtăm uniforme. Doar ne rugăm.
Alteva nici nimic nu avem.
Nici de case nu avem *necesar*. Familiile sunt comune,
una, cam cât un sat rural...
De telefoane inteligente nu mai știe decât unul care
este internat la patibularoidul filosofiei,
Spital de Mare Siguranță.
Atât.
Înainte, pe loc..., marș!

Ora et labora!
Orare et laborare!

Virgil RAȚIU

La saună

Gicu era student în anul III și tocmai ce se transferase la altă secție, așa că își căuta noii colegi, pe care nu apucase încă să-i cunoască. Asta pentru că nu-și revenise din euforia generată de vestea aprobării transferului, știut fiind faptul că astfel de solicitări erau îndeobște respinse. Abia după ceva timp a aflat că fusese folosit drept paravan, pentru a se masca transferul fiului rectorului! *Cine nu și-ar dori să ajungă la Cazane și Turbine, o secție lejeră, care nici nu se poate compara cu temuta T.C.M.?* se întreba el, în timp ce străbătea culoarele conform indicațiilor din mereu complicatul orar studentesc. La un moment dat zărește o sală cu ușa deschisă, ușă ce sprijinea o fătucă pirpirie, cu față negricioasă, ornată cu o pereche de ochi spălăciți.

– Ești de la Cazane? o întreabă, cu speranță.

– Da – vine un răspuns gâjâit, ca al unui fochist ce tocmai ieșise din tură.

– Se vede, nu se poate abține Gicu.

Sosește imediat un cor de râsete, căci se strânseseră deja câțiva curioși. Așa și-a cunoscut Gicu noii colegi, dar mai ales șefa de grupă. S-a împrietenit repede cu ei și imediat a fost invitat la o petrecere – *bairam*, cum se numea pe atunci. Acolo, fața smeadă a mustăciosului a cunoscut-o pe Ionela, o duduie cu ochi negri și buze proeminente, voluptuoase, deloc secretoase.

După câteva întâlniri soldate cu plimbări prin Grădina Publică, mustăciosul cu ochi cercetători i-a declarat că trebuie să se cunoască mai bine și a invitat-o în *weekend*-ul ce urma la o escapadă muntoasă. La Sinaia. Nasul proeminent al tinerei a consimțit, așa că peste câteva zile se cazau la un hotel din stațiunea montană. Dimineața ce a urmat au pornit către Furnica, spre a vizita împrejurimile Peleşului, căci Ionela nu era pasionată de interioare. Drumul a fost solicitant atât la dus, unde aveau de urcat un deal longeviv, cât și la întors, căci trebuiau să-și folosească din plin frânele. Cum vesela duduie avea oareșce îngrijorări legate de propria greutate și erau asudați, a glăsuț folosind o voce zglobie, dar fermă:

– Auzi, nu vrei să mergem la saună? Intră în prețul camerei.

– Știu eu? N-am mai fost niciodată!

– Nici eu. Hai, Tuțu! adaugă șatena cu glas tânguitor căci da, îi găsisese deja un nume de alint: prescurtarea de la tătutu.

Gicu nu putuse rezista melismelor fetei și consimți.

După ce-a instruit-o pe Ionela în privința adoptării atitudinii potrivite – care să trădeze siguranță –, mustăciosul și-a luat partenera de „toartă” și s-a îndreptat către camera responsabilului cu sauna.

– Vrem și noi să facem saună, declamă Gicu pe un ton hotărât, fără pic de tremur.

– Bine, luați o găleată de aci, o umpleți cu apă de la robinetul de colo, apoi... Știți ce aveți de făcut, nu?

– Bineînțeles! întărește studentul cu voce dură și își remorchează partenera în așa fel încât să dispară amândoi cât mai repede din câmpul vizual al responsabilului.

– Auzi, Tuțu, nu era mai bine dacă întrebam cum se face?

– Păi ce, vrei să creadă ăla că suntem proști? Altminteri, ce fel de oameni n-au mai fost la saună până la vârsta noastră? Ne descurcăm noi, cât de complicat poate fi?

– Ai dreptate, șopti, spășită, Ionela.

Tinerii pătrund cu încredere în saună, lasă găleata cu apă jos, lângă o sobiță metalică ce purta pe creștet niște tăciuni încinși, apoi se aruncă pe podeaua lemnoasă.

– Groaznic, nici nu se poate respira – șoptește Gicu.

Șatena confirmă printr-o înclinare a capului și privește spre treptele care se lăsau învăluite de dogoare.

– Acolo, sus, pe ultima treaptă, cum o fi?

– Hai să vedem, o îndeamnă mustăciosul.

Pornesc târâș, precum șerpilor, însă nu ajung decât la prima treptă.

– Mă sufoc! gâjâi Gicu și făcu iute cale întoarsă, urmat de parteneră.

Se întind „la parter”, în apropierea ușii, ușă pe care o deschideau periodic, pentru a împropăta aerul.

După un timp, pătrunde în saună un individ creț, bine legat, cu alură de fotbalist, care-i ia la rost:

– Ce faceți, băi, aici?

– Saună! Ce să facem?

– Păi, ce, așa se face saună? aruncă, indignat, crețul.

Apucă apoi găleata cu o mână vânjoasă și o răstoarnă peste tăciunii încinși care ornau soba. Încăperea se umple instantaneu cu aburi, iar „fotbalistul” se așează liniștit pe ultima treaptă, cea prietenă cu tavanul. Gicu și Ionela simt imediat o dogoare sufocantă, așa că înnoată pe uscat până la ușă, ușă pe care o deschid cu mâini ce tremurau agonizant și țâșnesc spre libertate precum șoarecii care încercau odinioară să părăsescă corabia ce urma să se scufunde.

George DIMITRIU

Alexandru Ivasiuc și un straniu autograf

Una din cele mai păguboase tentații din viața de autor a lui Gh. Tomozei a fost cea a restituirilor literare, a omagierii confrăților, mulți dintre ei plecați din viață și rămași oarecum, unii mai mult, alții mai puțin, în istoria literară.

Sute de pagini, fără exagerare, despre Labiș, despre Nichita Stănescu și poate mai puține, dar îndelung migălite despre alți autori. Florin Mugur de pildă, Miron Radu Paraschivescu, Ion Bănuță, Marin Preda, Geo Dumitrescu sau Dimitrie Stelaru.

După fatidicul 4 martie 1977, Tomozei se apuca (alături de un coleg amic de la Asociația scriitoricească de București) să adune între coperti, portrete literare, destăinuiri, notații dedicate celor răpuși de cutremur. Cartea **"9 pentru eternitate"** prezentată grafic de Janos Bencik și Mihai Cârciog", a presupus un efort uriaș-Tomozei a adunat în viteză, a colecționat /încropit /compus/portrete și evocări despre acei dispăruți,

Alexandru Ivasiuc (n. 12 iulie 1933 , Sighetu Marmăției, România – d. 4 martie 1977) București, într-o festivitate la Uniunea Scriitorilor, alături este Traian Iancu, șeful Fondului Literar .

punând, ca de obicei, suflet și timp, cu altruismul obișnuit. Dovedit peste vreme (mai cu seamă prin cvasiabsența lui în peisajul literar al anilor trecuți de la moartea lui, anume 28) ar fi fost unul păgubitor.

Așadar în ordine alfabetică: **A. E Baconsky, Savin Bratu, Daniela Caurea, Mihai Gafița, Virgil Gheorghiu, Alexandru Ivasiuc, Mihai Petroveanu, Veronica Porumbacu, Nicolae Ștefănescu** erau autori ce nu aveau, poate, nimic în comun, dar destinul îi adunase în mod tragic în cuprinsul acestei cărți.

Tomozei îi cunoscuse pe toți, din câte mărturisește arhiva ar fi fost apropiat de Veronica Porumbacu (de la care păstrase semne și înscrisuri pline de căldură) și de soțul acesteia, criticul care de altfel scrisese atât de inspirat despre cartea lui Tomozei, *"Suav anapoda"*. Se știa bine cu Mihai Gafița și cu Ivasiuc, și cu Savin Bratu, dar evocarea în cartea de neuitare era una obiectivă, plină de emoție față de toți cei secerăți de soartă.

Nu pot spune cât succes a avut această carte tristă, dar cred, necesară. Ar fi multe de spus despre momentul 1977, despre context, despre oamenii aceia, spațiul ne constrânge. Multe detalii rămân pe dinafară, cine știe dacă își vor găsi locul în restituiri au ba. Lumea de azi, mă refer la cea literară este foarte grăbită, noile generații încurajate de democratizarea și accesibilitate impresionantă editorială nu mai zăbovesc asupra celor trecuți. Lumea nu-i mai citește, nu-i mai analizează și în timp foarte scurt nu le va mai ști nici numele.

În viteza de speriat a prezentului am să mă opresc asupra unui text scris de Tomozei la mulți ani după episodul cutremurului, vreo 18. Acesta e un text din puținii ani trăiți de Tomozei după deschiderea oferită de decembrie 1989 și relatează o întâmplare cu prietenul Ivasiuc.

Viața, cariera și pot să zic destinul prozatorului (considerat atunci unul din cei mai proeminenți) au fost de-a dreptul uluitoare și nu mai repet, constrângerea

Restituiri

spațiului redacțional mă face să nu divaghez cât de cât printre episoadele speciale ale lui A.I.

Oricum, în ultimii săi ani de viață, Gheorghe Tomozei dezvăluie o întâmplare pe care și-o intitulează **"Un autograf pentru temnicer."**

Relatarea este, cred eu, de-a dreptul halucinantă și de natură să ridice vălul care persista peste obișnuințele, mentalitatea, cruzimea uluitoare a unei epoci și a unui stil de viață. Iată:

"S-a întâmplat în 1970 sau '71?"

Mergeam în tramvai cu Alec Ivasiuc pe vremea când șinele mai șiroiau pe bulevardul Ana Ipătescu. Ca totdeauna, vorbea doar el. Mi-a fost imposibil să mă produc altcumva decât cu începuturi de frază în "convorbirea" monolog.

Mă acoperea rapid cu o rafală de alte ziceri pasionate.

Când brusc, a tăcut.

S-a îndreptat spre noi un domn simpatic, suplu, cu certă alură de "artist."

"Ce mai faceți?" l-a întrebat pe Alec, și acestuia i-au trebuit câteva clipe bune de tulburare spre a răspunde previzibil-că "bine".

"Sunt pensionar acum și, știți, am mai mult timp liber, mă pot uita și eu la televizor, că înainte... Am auzit că vi se scot cărți, că una a fost tradusă nu știu unde, la Praga sau Dresda, că ați primit un premiu al scriitorilor. Când vă vedem, când auzim de dumneavoastră, eu îi spun soției: știți dragă, eu l-am cunoscut personal pe Alexandru Ivasiuc. Cum putem obține un autograf? Cartea o cumpărăm noi."

Alec era fără replică.

Alec, cel bucuros de laude, el, care nu refuza nici una din invitațiile de a participa la cele mai umile "întâlniri cu cititorii", de la care se întorcea beat de "glorie", ținând în mâini un buchet de flori, ei bine, era fără replica. El, vorbărețul.

"Chiar doriți un autograf?"

"Din tot sufletul..."

"Sunteți sigur?"

"Absolut. Vă repet, e o mândrie că o vreme, cum să spun, am fost apropiați"

"Noi doi?"

"Desigur". Alec a acceptat să-și scrie prețiosul autograf pe o carte scrisă "în minte", cum zicea el, încă în pușcărie fiind-făcuse ani "buni" - și bizara întâlnire s-a încheiat precum începuse: fără entuziasme.

Iubitorul de artiști și autografe coborâse la Colțea, unde a trecut un -alt-tramvai peste Labiș.

Brusc surâzând, mucalit, cabotin, Alec mi-a zis:

"Știi cine e ăsta?" Cine a fost?"

"Vreun damblagiu. Cenaclis. Vreun admirator de-al tău."

"Admirator? Nu chiar. Bătrâne, ăsta mi-a fost gardian la pușcărie și nu știu de ce el m-a bătut cel mai des. Fără motiv. Cu poftă. M-a lovit cu pumnii, cu parul, cu gamela, cu bocancii."

"Și l-ai lăsat să plece așa? De ce i-ai vorbit? Sau de ce nu l-ai dat jos din tramvai?"

"Mi-a fost scârbă"...

Alexandru Ivasiuc a avut o biografie neobișnuită, ea ar trebui parcursă cu mare atenție la fel cum și cărțile sale de mare valoare. Exmatriculat din facultate pe motive politice, s-a înscris apoi la Facultatea de Medicină Generală la București. Când era student în anul IV a participat la mișcările de protest ale studenților din București în 1956 fiind printre organizatorii unui miting de solidaritate în Piața Universității, programat pentru ziua de 15 noiembrie 1956.

S-a vorbit atunci despre posibilitatea de transformare a mitingului într-o mișcare de răsturnare a regimului comunist. Ivasiuc a fost arestat la 4 noiembrie 1956 și judecat **în lotul care îi purta numele.**

Prin sentința nr. 481 din 1 aprilie 1957 a Tribunalului Militar București a fost condamnat la 5 ani închisoare corecțională pe care a executat-o la Jilava, Gherla și în lagărele de muncă Periprava, Stoenesti și Salcia. Eliberat după executarea sentinței, prin decizia Ministerului Afacerilor Interne Nr 16264/1961, i s-a fixat un domiciliu obligatoriu pentru doi ani în satul Rubla (azi Valea Călmățuiului, județul Brăila). În 1963, la terminarea perioadei de „domiciliu obligatoriu”, Ivasiuc a revenit la București unde a lucrat, pentru scurt timp, la o fabrică de medicamente, și s-a căsătorit cu ziarista Tita Chiper. Aceasta era o colegă și prietenă a lui Gheorghe Tomozei.

"9 pentru eternitate", publicată la 1 august 1977 în memoria celor secețați de cutremurul din 4 martie 1977, la București.

Max Alhau

Nimic mai paradoxal decât persoana acestui rătăcitor prin Castilia melancoliei, iubitor de penumbre și de vătuite tăceri. Trupul lui, trestie tomnatică, fața lui arsă de insomnia Ființei și de vedenii, față de cavalier rătăcitor. Ai putea crede că ai avut șansa de-a întâlni, reînviat, pe cel mort niciodată, Cavaler al Tristei Figuri, deși Max Alhau e mai degrabă frate cu lunaticul Mășkin. Sfios în bunătate, discret în modestie, tăcut cu noblețe, părând a fi gata oricând să se dea la o parte din calea oamenilor și a insolentei existențiale, să se retragă dinapoia lucrurilor și a cuvintelor, pentru a distinge mai bine esențele acestei lumi. Așa pare și așa este Max Alhau. Așa pare și este poezia lui: blândă dar nu mai puțin penetrantă, melancolică cu dramatism și amară cu discreție, înțeleaptă cu deznădejde și tăcută în tipăt. O poezie în care valoarea verbului și deci a umanului mântuit în propria-i transcendență e dată de această sublimă neputință despre care vorbește poetul: "Știm să rostim doar tăcerea.."

Cu discreție, Max Alhau, poetul care a văzut lumina zilei în 1936 la Paris, autor a peste douăzeci de volume de poezie și a mai multor culegeri de nuvele, laureat al premiului Artaud, al Marelui Premiu de Poezie al Festivalului Internațional „Lucian Blaga” și al Marelui Premiu pentru Nuvelă al Societății Oamenilor de Litere, critic de a cărui colaborare se bucură prestigioase reviste, precum Europe ori La Nouvelle Revue Française, continuă în fiecare zi aventura tăcerii, adică a rostirii poetice, împreună cu ele, cuvintele. Precum în aceste inedite, dramatice tristeți de amurg.

Împreună cu ele, cuvintele

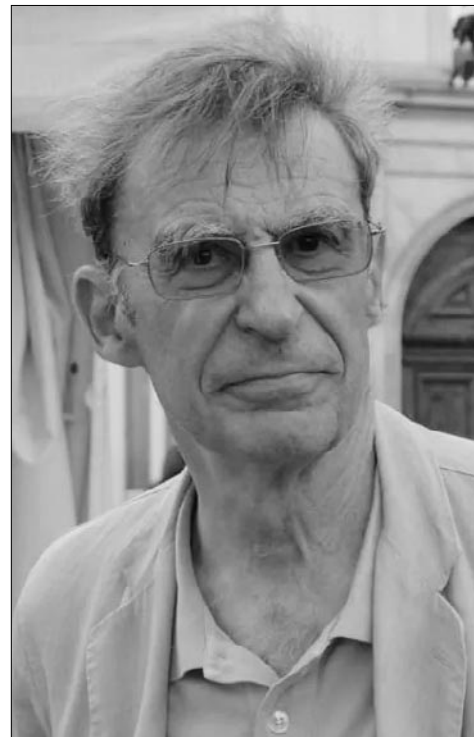
*

Ce-ai aflat din acest șir de cuvinte,
aceste alternanțe de tăcere,
dacă nu faptul că scăpai
unei realități impuse prin legi obscure,
de judecători nemiloși

A trebuit ca uitarea
să pună capăt acestui destin
împus de zei necunoscuți
și căruia niciodată nu i-ai înțeles
rațiunea de-a fi.

*

Se poate să trecem
pe celălalt mal fără să știm,
doar pentru a îmbrăca liniștea dimineții acesteia,

aventura către depărtări
nicicând cunoscute, sperate mereu:
doar pentr-a pune capăt
secretelor unei lumi
din vise neîmplinite născută

*

Ai greșit
așteptând în fiecare clipă
un timp fără capăt.

Mai bine privește cu atenție vales
care-așteaptă speranța
și de veșnicie se leapădă.

*

De ce să pândești încă
ceea ce nu se va mai întâmpla :
aceste flori refugiate-ntrun anotimp
mereu ne-ntrupat și sperând, ca și noi,
ca timpul să aducă uitarea.

Doar cuvintele vor avea dreptul
de-a ne fi alături
și noi să le primim
printre tăceri și spații nescrise.

*

Așteaptă-le să vină la tine,
să treacă fluviile,

odată ce uitate-s izvoarele
tot mai vagă-i speranța
dar încă prezentă-n acest cuvânt
niciodată pierdut.

Să vină la tine făr' să se lepede
de durerea absenței
și să răspundă acestei chemări
pe care doar tu o auzi.

*

Când se vor retrage cuvintele
nici măcar numele nu ți-l vei ști:
nu tăcerea va fi
ci-ntâlnirea cu necunoscutul,
timp decăzut:
vei fi în infinit înghețat
fără speranță sau disperare
pentru-o absență la care
ești nevoit să consmiți.

*

Cauți acest trup
care avusese nu nume?

Pe de-a-ntregul naufragiat
în largul viselor tale
ești mereu în căutare
de rădăcini, de semnele
unei epoci apuse.

Ceea ce ai pierdut :
acest trup, acest nume
sunt ale absenței de-acum.

*

Doar câteva imagini
au supraviețuit unui timp
pe care nu-l mai poți defini
și care nu mai e decât rodul unei erori.

*

Ce importantă are ce va urma
la capătul călătoriei :
nici imagini, nici amintiri
căutând o pierdută memorie,
niciun anotimp așteptat
cu nerăbdare și patimă.

Cei ce vor veni vor cunoaște
riscurile zilei și nopții,
secretul numelor și chipurilor
deslușite nu vor fi nici acelea.

*

Între două scînteii
trebuie să afli ce-i focul,
să-mprăștii ceața
ca să se nască lumina.

Dacă mergi
pe margine hăului
e ca s-alungi mai bine vertijul,
să nu ții seamă de legi
și să spui imposibilul
mai-nainte ca jocul să fie sfârșit.

*

Te duci la întâlnire cu tine
dar nu vezi pe nimeni.

Trebuie să mergi mult mai departe
să-mpreuni lumina și umbra
pentru-a naște focul
care tulbură arborii
și arde deșertul.

Urmele tale demult
le-ai pierdut.

*

Ce se ascunde îndărătul acestor copaci ?
Spaima unei viitoare absențe
sau a unei prezențe care se-ascunde?

Atâtea taine revelate în teamă:
Despre asta totul se spune cu ochii închiși:
aceste speranțe fără viitor, aceste zile fără catarg,
totu-n favoarea unui prezent nebulos.

Ce se ascunde îndărătul acestor copaci ?
Orice răspuns ar fi de prisos.

*

Cuvintele-alunecă între două tăceri:
nu se văd dar ele rămân,
credincioase și redutabile ca un cânt ce se-nalță
iscat de o voce necunoscută
ce nicidecum nu se stinge.

**Traducere și prezentare
Horia BĂDESCU**

„Decivilizarea”, o „boală” a societății contemporane

Doamna Stela Giurgeanu, în articolul „Societatea prințșorilor”, apărut în *Dilema veche* (2023), ne informează că termenul „decivilizație” aparține sociologului german Norbert Elias care, în 1939, publica lucrarea „Über den Prozeß der Zivilisation” („Despre procesul civilizației”). Autorul emigrase în Marea Britanie în 1935, în lucrarea menționată referindu-se la decivilizația din perioada anilor 1930-1940, aceasta constând în „distrugerea individualității oamenilor și transformarea lor într-o masă”. Istoricul Hamit Bozarlan citat de Sever Voinescu explică: *Fără educație, fără o cultură, fără o tramă socială sau facultate cognitivă, individul ajunge să-și piardă individualitatea și să se alăture lupilor, urlând alături de ei. Exemple de societăți decivilizate? Istoricul menționat face referire la sistemul totalitar – nazismul, stalinismul, jihadismul actual: *adeptii sistemelor totalitare au nevoie de o orânduire de trib, fiind animați de instincte, afecte și o neostoită sete de violență.**

Din păcate, „decivilizația” afectează și societățile democratice, devenind astfel un fenomen global. Conform aceluiași Norbert Elias, (într-o carte care conține studii și conferințe din anii '60) *este posibil ca procesul de civilizare să fie concomitent unui avans al barbariei.* Civilizarea și barbaria nu se exclud, iar ceea ce nu trebuie uitat este faptul că civilizarea nu este un proces ireversibil, și aici avem exemplul Germaniei (naziste) în secolul al XX-lea. Și exemplele pot continua cu barbarismele contemporane, de care lumea este plină (inclusiv în România).

Sever Voinescu, în articolul „Decivilizare și civilizare” (*Dilema veche*, 2023), pornește de la constatarea că *presa politică este unul dintre cei mai virulenți vectori ai procesului de decivilizare prin care trece întreaga lume euroatlantică în aceste vremuri.* Barbaria se sublimează în activism ideologic, presa politică din „lumea liberă de azi” este activism ideologic. Întotdeauna presa a informat și format, fiind „o școală de civism doar în sensul în care civismul include opțiunea ideologică clară – altfel, nu”. Autorul atrage atenția asupra faptului că în societatea contemporană *când regimul politic e neconstrâgător*, vectorii decivilizatori sunt mai eficienți. *Nu doar justificarea, ci chiar legalizarea eutanasiilor, woke-ismului, căsătoriei homosexuale, transgenderismului, a drogurilor și a violenței stradale (care e iertată legal fie pentru că e cauzată de «inegalități sociale»), în asociere cu explozia rețelelor sociale care, vorba cuiva, îl fac*

«influencer» pe idiotul satului, constituie «contribuția» timpului nostru la dinamica «civilizare – decivilizare a societății». Inutil să adaug de ce parte atârnă aceste «contribuții». Consolidăm aportul nostru la decivilizare și ne plângem, apoi, că partea civilizată a societății nu se arată încântată că este «decivilizată».

Analistul politic Jérôme Fourquet citat de Stela Giurgeanu, arată că decivilizarea într-o societate democratică pornește de la noile metode de educație care nu țin cont de bun simț, mecanismele de autocontrol social fiind inexistente. Dispariția acestor mecanisme a dus la creșterea tensiunilor colective și a relațiilor primare în viața cotidiană (conflicte la locul de muncă, pe stradă sau în mijloacele de transport, totul culminând cu violență fizică gravă). După Fourquet, în societatea de azi educația permisivă a dus la apariția *copilului – prințșor*, copil care este supus procesului de digitalizare, proces în care scrisul și cititul, ca antidot la decivilizație, sunt în mare parte anihilate. Digitalizarea a dus la diminuarea mecanismelor de structurare a gândirii, ceea ce duce la dereglaje sociale: *Copiii creșcuți în cultura „prințșorilor” ajung să se considere deasupra tuturor și nemiavând limite, aceștia vor continua să ignore orice formă de autoritate comportându-se ca atare, devenind violenți, din răsfăț, creând o societate de prințșori, convinși de superioritatea lor ca indivizi atotputernici. Însă această superioritate este doar un miraj, personalitatea lor fiind creată nu pe baze reale, ci pe iluziile vândute odinioară de părinți. Aceleași iluzii vândute de politicienii care vor ști să-i manipuleze după bunul plac.*

Octavian SACHELARIU

Note

Stela Giurgeanu, *Societatea prințșorilor*. În: *Dilema veche*, nr. 1005, 13-19 iulie 2023, p. 19.

Sever Voinescu, *Decivilizare și civilizare*. În: *Dilema veche*, nr. 1000, 8-14 iunie 2023, p. 4.

STAND-UP PHILOSOPHY 106

Libertatea pe scaunul electric. Sartre și gașca ideilor mari

Personaje principale (toți în haine de epocă, dar cu atitudine de stand-up):

Jean-Paul Sartre – filozoful libertății
Immanuel Kant – filozoful datoriei
Heidegger – filozoful Ființei
Nietzsche – filozoful voinței de putere
Camus – poetul absurdului
Hegel – filozoful Spiritului
Foucault – filozoful puterii

Sartre (intră cu o țigară imaginată și cu aerul că și-a ratat viața, dar nu din vina lui):

„Omul este condamnat să fie liber.”

Și culmea, nici măcar n-a fost întrebat dacă vrea.

Libertatea vine fără instrucțiuni. Ca un frigider sovietic: greu, rece și imposibil de controlat.

Kant (cu peruca bine pusă și o constituție morală sub braț):

Sartre, dragă, tu ești poet, nu filozof. „Libertatea este autonomie, adică ascultarea legii pe care ți-o dai singur.”

Dar să nu uităm – singura libertate adevărată e să nu întârzi niciodată la ora de moralitate.

Heidegger (din umbră, ca o ceapă ontologică):

Să nu confundăm libertatea cu alegerea. Adevărata libertate este deschiderea către Ființă.

(Apoi tace preț de trei paragrafe... și respiră apăsător.)

Nietzsche (în blugi de piele și cu o mustață ca o idee fixă):

„Libertatea este voința de a te responsabiliza pentru tine însuși.”

Tu, Sartre, vrei libertate? Ai curajul să creezi valori proprii, apoi dansează peste ele!

(Sare în aer pe o muzică imaginată și strigă „Zarathustra e DJ-ul meu!”)

Camus (cu o țigară aprinsă și cu un surâs blazat):

Jean-Paul, libertatea ta are prea multă cafea în ea.

„Adevărata generozitate față de viitor constă în a da totul prezentului.”

Eu am scris despre Sisyphus. Tu ai făcut din el funcționar la ministerul alegerilor libere.

Hegel (cu aer de rector și powerpoint spiritual):

„Libertatea este realizarea necesității.”

Adică: totul se întâmplă pentru că trebuie, dar ai libertatea să te uiți filozofic la ce ți se întâmplă.

Pe scurt: te lovește trenul, dar tu ești ideea absolută în mișcare.

Foucault (cu ochelari negri și o agendă plină de putere):

Libertatea? Ce drăguț.

„Acolo unde există putere, există și rezistență.”

Crezi că ești liber, Sartre? Te-a păcălit discursul social. Libertatea ta fumează la umbra normelor.

Sartre (se uită în gol și spune ușor ironic):

Vă iubesc pe toți. De aceea nu vă pot alege.

Dar așa cum am spus: „Existența precede esența.”

Asta înseamnă că mai întâi intri în viață – și abia după aia în criză.

(Toți râd. Kant râde cu unghiul de 90°, Camus se încruntă liric, Nietzsche rupe o chitară imaginată.)

Finalul (Sartre se uită spre public):

Așa că, dragă spectatorule, dacă simți că ești liber, întreabă-te:

Ai ales tu să fii aici? Sau ai fost condamnat la o seară de filozofie cu glume?

Și dacă tot ești aici, măcar alege ceva: râzi sau gândește.

Dar cu pasiune! Aia n-o poate dicta nimeni.

Vă mulțumesc ...!

Titus MAXUS

EPOPEEA LUI IZDUBAR

(urmare din nr. trecut)

COLOANA IV

REGELE ESTE VINDECAT DE INCANTAȚIILE LUI HASISADRA ȘI DEVINE NEMURITOR

Când se trezește Izdubar, ei îl conduc
La fântâna strălucitoare de lângă marea
de jasp.

Văzătorul, cu Mua și Ur-Hea se află
Lângă Rege, care-și ridică mâinile cu
evlavie

Peste un altar unde razele strălucitoare
Ale flăcărilor se răsucesc, și se roagă
astfel:

"O, voi, stele mărețe ce străluciți în
înalturi,

De mine amintiți-vă! Plânsul auziți-mi!
Sukunu, Stea strălucitoare a Apusului,
Dilgan, steaua mea protectoare, o,
strălucite!

Marbudu, ale cărei raze îi conferă
Dragei Nipur lumina ta divină,
Flăcările care peste Pstiu strălucesc.

O, Papsukul, Stea a Speranței,
Dulce zeu al fericirii, la mine grăbește-te
Înainte să leșin și să cad fără suflare!

O, Adar, Stea a lui Ninazu,
Fii bună! Radhitartukhu,
Dulce Utucagabu, stea dragă,

Cu chipul tău pur din depărtări,
luminează!

O, iertați-mă! Fiecare stea măreață!
Zamama, ascultă-mă! O, Zamama!

De mine amintește-ți! O, dragă
Zamama!"

Când Izdubar își încheie rugăciunea,
Îngenunchează, iar acum ei îl conduc
La un pat alb ca neaua aflat sub un altar
Ce se înalță aproape de fântâna

luminoasă, sacră.

Iar Hasisadra își ridică mâinile divine;
Incantația își psalmodiază și peste el se
înclină:

"O, Bel, Stăpân peste Annunaci,
O, Nina, fiica a lui Hea! Zi!

Ajută această incantație! De noi
amintește-ți! Amintește-ți!

Voi, furtuni din înaltul cerului, domoliți-
vă!

Voi, fulgere turbate, liniștiți-vă!

Pe-acest bărbat curajos puterea l-a lăsat,
Înainte voastră priviți-l cum zace
bolnav!"

O, dă-i putere trupului său slăbit,
O, Iștar, strălucește pe tronul tău
scânteietor,

Furia abate-ți de la el!
Vino, vino, din munții tăi luminoși!

De pe cărăria necălcate de om o,
grăbește-te!

Și ca acest om să se ridice azi poruncește!
Cu o putere divină ca bolta Raiului

Trupul lui să-l faci pur și luminos!
Blestemul crunt îndepărtează!

Pleacă, Asaccukabilu, pleacă!
Namtarulimnu, zboară!

Utucculimnu, de la el să pleci!
Aluulimnu, deci, afară!

Ecimulimnu, pleacă, diavole!
Galulimnu, zboară departe!

Zboară din capul și din viața sa!
Te izgonesc, diavole! Pleacă de la
Izdubar!

Pleacă de pe fruntea sa, de pe piept, din
inimă

Și picioare! Pleacă, diavole! Te du!
REGELE DEVINE NEMURITOR

De la Blestem, tu, Spirit Elevat
Și Spirit al Pământului, vino aproape!

Protejați-l, faceți-i spiritul să zboare!
O, Spirit al Stăpânului Ținuturilor

Și Zeiță a Ținuturilor de pe Pământ,
Protejați-l!! Ridicați-i mâinile și întăriți-
le!

Ca pe Zeii Divini să-l faceți!
Trupul lui, membrele lui-ca pe Sălașurile
voastre!

Și precum Cerurile să strălucescă
Și ca Pământul cu raze divine!

Repede! Cu "hisibta" să aduceți
Descântecul Înaltelor ceruri să încingeți,
Pe mâinile sale "sisbu" să-nfășurați!

Și lăsați să se audă sunetul limpede de
"sabusat",

Și-n jurul lui înfășurați "musukat",
Și încingeți-i picioarele cu benzi "radbat"

Și deschideți-i acum al său "zikaman",
"Sisbu", ce-l acoperă, și mâinile sale

Și "basat" în jurul trupului său înfășurați!
De chelie și boală pe-acest om vindecați!

Faceți-l întreg, cap, picioare și mâini!
O, Puritate, suflă al tău dulce farmec!

Reda-ți-i sănătatea și faceți ca pielea sa
Să lucescă frumos, barba și părul redati-
i! Șalele întăriți-i

Și fie ca trupul său minunat să
strălucască,

Precum al zeilor luminoși!
Voi, vânturi, pe-aripile voastre purtați-
l!

Trupul nemuritor cu sufletul său să se
unească!

Tu, Spirit al acestui om, înalță-te!
Apari plin de bucurie! Vino la ceruri!"

Și iată! Lepra a dispărut!
El a rămas nemuritor și vindecat!

Eliberat de humă!

(continuare în nr. viitor)

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Pitești

sub egida
Consiliului Local Pitești și a
Primăriei municipiului Pitești

Fondată în ianuarie 2003 de
Virgil Diaconu, Marian Barbu,
Mariana Șenilă-Vasilu,
Florian Stanciu

REDACȚIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-șef: Marian BARBU
Secretar de redacție:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Ion PANTILIE
Florian STANCIU

Correspondenți:
Elisabeta BOȚAN (Spania)

Corectură:
Jean DUMITRAȘCU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACȚIEI:

Centrul Cultural Pitești,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărții, 110013,
Pitești
Tel./fax: 0248/219976

<http://www.centrul-cultural-pitesti.ro>

Cont: 50104122256,
Trezoreria Pitești
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra
conținutului textelor revine
autorilor, conform legii.
Autorii pot avea și alte opinii
decât ale redacției.

Manuscrisele primite
la redacție nu se înapoiază.

Tiparul executat la
VENUS PRINTING SOLUTIONS
lași

Revista nu publică decât texte
inedite, deci care nu au mai
apărut în alte publicații.

SCRITOAREA IRINA AIRINEI VASILE despre POEȚII MEGIEȘI, EROI AI LIMBII ROMÂNE

Joi, 19 iunie, în cadrul proiectului „Invitați la *Cafeneaua literară*”, al Centrului Cultural Pitești, poetul Virgil Diaconu, directorul revistei, a purtat un dialog cu IRINA AIRINEI VASILE, din București, despre „Poetii megieși, eroi ai limbii române”.

IRINA AIRINEI VASILE este scriitor, autor a șase volume de interviuri, istorie literară și traduceri, este membru al UZPR; a tradus un dicționar masonic.

Este absolventă a Universității București, Facultatea de Litere, și Doctor în filologie cu distincția MAGNA CUM LAUDAE. A urmat și Școala Națională de Studii Politice și Administrative – Facultatea de Administrație Publică.

A fost editor la *CLIPA* (magazin cultural, București, director Dinu Săraru), redactor la *Gazeta Românească* (Tel Aviv), Redactor șef la *afnews.ro*, realizator de emisiuni culturale la Radio România Cultural, redactor la Televiziunea Antena 1 și la ziarul *Azi*. A participat la Congresul Mondial al Francofoniei, Liège, iar în 2018 a absolvit Masteratul de cultură și civilizație ebraică, la Universitatea București.

Întâlnirea a avut loc în sala Ars Nova a Centrului Cultural al Municipiului Pitești.

PREMIILE CAFENEAUA LITERARĂ PENTRU CREAȚIE. Ediția a XI-a, 2025

Premiile *Cafeneaua literară* pentru operele create în anul 2024 vor fi acordate următorilor scriitori:

NICOLAE GEORGESCU, Premiul *Cafeneaua literară* pentru exegeza operei lui Mihai Eminescu.

MIRCEA ARMAN, Premiul *Cafeneaua literară* pentru opera filozofică.

MARIUS CHELARU, Premiul *Cafeneaua literară* pentru calitatea de excepție a revistei *Poezia*.

OVIDIU DUNĂREANU, Premiul *Cafeneaua literară* pentru monografia *Drumul spre poveste, spre împlinire. Ovidiu Dunăreanu 75*, Editura EX PONTO, Constanța, 2025.

PAULINA POPA, Premiul pentru poezie.

Din juriu au făcut parte scriitorii: Virgil Diaconu, președinte, Lucian Costache, Marian Barbu, Liliana Rus, Ion Pantilie.

Premiile vor fi acordate miercuri, 27 august, ora 14, în sala Ars Nova a Centrului Cultural Pitești. Cei premiați vor fi prezentați de către poetul Virgil Diaconu și criticul literar Lucian Costache. Premiile constau în diplome și o sumă de bani. Festivitatea de premiere va fi filmată și poate fi urmărită pe siteul Centrului Cultural Pitești. Sunt așteptați toți iubitorii de literatură.

Primăria
Municipiului
Pitești

Consiliul
Local
Pitești

Centrul
Cultural
Pitești

PREMIILE **Cafeneaua literară** PENTRU CREAȚIE Ediția a XI-a, 2025

NICOLAE GEORGESCU

Premiul *Cafeneaua literară* pentru exegeza operei lui Mihai Eminescu

MIRCEA ARMAN

Premiul *Cafeneaua literară* pentru opera filozofică

MARIUS CHELARU

Premiul *Cafeneaua literară* pentru calitatea de excepție a revistei *Poezia*

OVIDIU DUNĂREANU

Premiul *Cafeneaua literară* pentru monografia «*Drumul spre poveste, spre împlinire. Ovidiu Dunăreanu 75*», Editura EX PONTO, Constanța, 2025

PAULINA POPA

Premiul pentru poezie

Prezintă: **VIRGIL DIACONU** și **LUCIAN COSTACHE**

Miercuri, 27 august 2025, ora 14.00, Sala Ars Nova

Cafeneaua literară este membră **APLER** și **ARPE**.

Vizitați **Cafeneaua literară** la adresa www.centrul-cultural-pitesti.ro